

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Historický ústav

Antisemitismus očima Anny Auředníčkové

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Žáková
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Historie se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.
Oponent práce: doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Kateřina Žáková
Studium:	P17P0430
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Historie se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Antisemitismus očima Anny Auředníčkové
Název bakalářské práce AJ:	Antisemitism - the view of Anna Auředníčková

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce bude založena na analýze a interpretaci textů Anny Auředníčkové dotýkajících se problematiky antisemitismu. Anna Auředníčková byla židovského původu, a přestože už její rodiče konvertovali ke katolicismu, antisemitismus do jejího života značně zasáhl. Její manžel během soudního procesu známém jako Hilsneriáda zastupoval obviněného Žida Leopolda Hilsnera, po Hilsnerově odsouzení se rodina Auředníčkových přestěhovala do Vídně, aby unikla nenávisným reakcím okolí. Během druhé světové války pak byla Anna Auředníčková kvůli židovskému původu internována v Terezíně.

BRABENCOVÁ, Jana, Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková, in: Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace, Praha 2010, s. 13-63. ČERNÝ, Bohumil, Justiční omyl, Praha 1990. FRANKL, Michal, "Emancipace od židů": Český antisemitismus na konci 19. století, Praha 2007. CHLÁDKOVÁ, Ludmila, Terezínské ghetto, Praha 2005. KOVTUN, Jiří, Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera, Praha 1994. MAYER, Vera, Češi ve Vídni: migrační a emancipační procesy české menšiny ve Vídni, in: Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století: symposium o českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích Čechů k domovu 29. - 30. června 1998, Praha 2000, s. 89-100. MESSADIÉ, Gerald, Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století, Praha 2000. NOVOTNÝ, Lubomír, JUDr. Auředníček - zapomenutá oběť Hilsneriády, Polensko: kulturněhistorický a vlastivědný sborník 22 (1), 2013, s. 1-6. PĚKNÝ, Tomáš, Historie židů v Čechách a na Moravě, Praha 1993. PESCHELOVÁ, Lisa, Touha po milované vlasti: svědectví o české kultuře v terezínském ghettu a o poválečné reintegraci, Česká literatura: časopis pro literární vědu 58 (4), 2010, s. 444-463. Prameny: Archivní prameny: Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Anna Auředníčková Tištěné prameny: AUŘEDNÍČKOVÁ, Anna, Tři léta v Terezíně, Praha 1945. MASARYK, Tomáš Garigue, Nutnost revidovati process Polenský, Praha 1899.

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Oponent: doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 23.4.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne.....

.....

Poděkování

Za rady, podněty a připomínky děkuji paní prof. PhDr. Daně Musilové, CSc.

Anotace

ŽÁKOVÁ, Kateřina. *Antisemitismus očima Anny Auředníčkové*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 57 s. Bakalářské práce.

Tato bakalářská práce se zabývá vlivem antisemitismu na život Anny Auředníčkové a pohledem Anny Auředníčkové na tuto problematiku. Práce je založena na analýze a interpretaci textů Anny Auředníčkové. Anna Auředníčková byla židovského původu, a přestože už její rodiče konvertovali ke katolicismu, antisemitismus do jejího života značně zasáhl. Její manžel během soudního procesu známém jako hilsneriáda zastupoval obviněného žida Leopolda Hilsnera, po Hilsnerově odsouzení se rodina Auředníčkových přestěhovala do Vídně, aby unikla nenávislným reakcím okolí. Během druhé světové války pak byla Anna Auředníčková kvůli židovskému původu internována v Terezíně.

Klíčová slova: Anna Auředníčková, antisemitismus, hilsneriáda, Terezín

Annotation

ŽÁKOVÁ, Kateřina. *Antisemitism – the view of Anna Auředníčková*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 57 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis deal with influence of antisemitism on life of Anna Auředníčková and Anna's view on this problematics. The thesis is based on analysis and interpretation of texts from Anna Auředníčková. Anna Auředníčková was of Jewish descent, although her parents converted to Catholicism, antisemitism considerably influenced her life. Her husband defended accused Jew Leopold Hilsner during the judicial process. When Hilsner was convicted, Anna's family moved to Vienna, because they wanted to escape hateful reactions of people around. During the second world war was Anna Auředníčková interned in Terezín because of her Jewish descent.

Keywords: Anna Auředníčková, antisemitism, Hilsner's process, Terezín

Obsah

Úvod	2
1. Od doby klidného mládí po hilsneriádu	6
2. Od stěhování do Vídně po internaci v Terezíně	21
3. Terezín a návrat domů	32
Závěr	45
Seznam pramenů a literatury	48
Příloha.....	50

Úvod

Téma Antisemitismus očima Anny Auředníčkové, jsem si zvolila proto, že díky dochovaným textům Anny Auředníčkové je možné problematiku antisemitismu prozkoumat z pohledu člověka, kterému tato forma nenávisti a netolerance přímo zasáhla do života, a v několika případech běh tohoto života zcela převrátila. Přestože téma antisemitismu, a především holokaustu není neznámé, tak právě osobní svědectví Anny Auředníčkové, jakožto člověka, který byl očitým svědkem dvojího velkého vzednutí antisemitismu, může rozšířit pohled na danou problematiku.

Cílem práce je zjistit, jak Anna Auředníčková prožívala situace, kdy jí antisemitismus zasáhl do života, a jak tyto zkušenosti utvářely její pohled na antisemitismus.

V odborné literatuře je zatím nejkomplexnějším pojednáním o Anně Auředníčkové životopisná stať Jany Brabencové.¹ Tato práce také využívá materiálů z Památníku národního písemnictví, jedná se o ucelený životopis Anny Auředníčkové, podstatný prostor je zde věnován její činnosti v oblasti kultury (překladatelské a publikační činnosti, působení ve spolcích apod.). Lisa Peschelová² se ve svém článku zabývá tím, jak se někteří židé starší generace, kteří po návratu z Terezína napsali o svých zážitcích vzpomínkovou knihu, snažili dát v těchto knihách najevo svou příslušnost k české kultuře. Autorka porovnává tři publikace a jednou z nich je kniha Anny Auředníčkové.³ Ivana Procházková a Eva Kalousová⁴ se ve své studii zabývají tím, jak se hrůzy druhé světové války odrazily v tvorbě českých spisovatelů židovského původu. Autorky zmiňují knihu Anny Auředníčkové mezi dalšími vzpomínkovými knihami, větší prostor je věnován známějším spisovatelům (jako je A. Lustig, E. Hostovský a další), ale Anně Auředníčkové je tím přesto přiznáno místo v české poválečné literatuře. Útržky informací o Anně Auředníčkové můžeme získat i z knih Bohumila Černého a Jiřího Kovtuna. Bohumil Černý⁵ je autorem ucelené studie o soudním procesu s Leopoldem Hilsnerem, samozřejmě je zde popsána i role Hilsnerova obhájce Zdeno Auředníčka a díky tomu najdeme i drobnou zmínku o jeho ženě Anně. Podobně je tomu také u knihy Jiřího

¹ Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 139-162.

² Lisa PESCHELOVÁ, *Touha po milované vlasti: svědectví o české kultuře v terezínském ghettu a o poválečné reintegraci*, Česká literatura: časopis pro literární vědu 58 (4), 2010, s. 444-463.

³ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945.

⁴ Ivana PROCHÁZKOVÁ – Eva KALOUSOVÁ, *Reflexe dějin v poválečné literatuře českých Židů*, Olomouc 2013.

⁵ Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990.

Kovtuna,⁶ která podrobně mapuje peripetie soudního procesu s Hilsnerem a jen stručně zmiňuje osud obhájce Auředníčka a tedy i jeho ženu Annu. O životě JUDr. Auředníčka a jeho rodině stručně pojednal ve svém článku Lubomír Novotný.⁷

Vyšla také řada odborných titulů, které se věnují obecnějším tématům, ale mé bakalářské práce se rovněž dotýkají. Problematice antisemitismu v širších obrysech se věnuje Gerald Messadié,⁸ je autorem souhrnné práce o dějinách antisemitismu, o jeho vývoji a proměnách jeho podstaty. O židovském obyvatelstvu a projevech antisemitismu v českých zemích pojednává ve své práci Tomáš Pěkný.⁹ Antisemitismu se věnuje i Michal Frankl¹⁰ ve studii o jeho příčinách a projevech na konci 19. století. Vera Mayer¹¹ se ve své studii zaměřila na osudy české menšiny ve Vídni, studie je sice z velké části zaměřena na období pozdější, ale pojednává i o Čechách ve Vídni na přelomu 19. a 20. století a jejich reemigraci v roce 1938. Židovské emigraci z Rakouska do Československa se věnuje i Wilma Abeles Iggersová,¹² jejíž studie vyšla ve stejném sborníku jako práce Petra Broda,¹³ která se zabývá životem Židů v Československu po druhé světové válce. Milena Janišová je editorkou publikace¹⁴ zaměřené na osudy Židů v období Protektorátu Čechy a Morava, jedná se o sborník studií k dané problematice. Přímo o situaci vězňů v Terezíně poskytuje informace kniha Miroslava Kryla,¹⁵ která pojednává o vzniku ghetta, o životě vězňů i o transportech z Terezína do likvidačních táborů. Autorka Alena Heitlingerová¹⁶ naopak píše o přeživších holokaustu, jejich návratu z koncentračních táborů a o osudech židovského obyvatelstva za éry komunismu. O problematice židovské identity a osudech

⁶ Jiří KOVTUN, *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*, Praha 1994.

⁷ Lubomír NOVOTNÝ, *JUDr. Auředníček – zapomenutá oběť hilsneriády*, Polensko: kulturněhistorický a vlastivědný sborník 22 (1), 2013, s. 1-6.

⁸ Gerald MESSADIÉ, *Obecné dějiny antisemitismu – od starověku po 20. století*, Praha 2000.

⁹ Tomáš PĚKNÝ, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, Praha 2001.

¹⁰ Michal FRANKL, *Emancipace od Židů – Český antisemitismus na konci 19. století*, Praha – Litomyšl 2007.

¹¹ Vera MAYER, *Češi ve Vídni: migrační a emancipační procesy české menšiny ve Vídni*, in: *Češi za hranicemi na přelomu 20 a 21. století*, edd. Karel Hrubý – Stanislav Bouček, Praha 2000.

¹² Wilma Abeles IGGERSOVÁ, *Emigrace německých a rakouských židů do Československa*, in: *Emancipácia Židov - antisemitizmus - prenasledovania v Nemecku, Rakúsko-Uhersku, v českých zemiach a na Slovensku*, edd. Jörg K. Hoensch – Stanislav Biman – Lubomír Lipták, Bratislava 1999, s. 121-130.

¹³ Petr BROD, *Židé v poválečném Československu*, in: *Emancipácia Židov – antisemitizmus – prenasledovania v Nemecku, Rakúsko-Uhersku, v českých zemiach a na Slovensku*, edd. Jörg K. Hoensch – Stanislav Biman – Lubomír Lipták, Bratislava 1999, s. 177-189.

¹⁴ Milena JANIŠOVÁ (ed.), *Osud Židů v protektorátu 1939-1945*, Praha 1991.

¹⁵ Miroslav KRYL, *Osud vězňů terezínského ghetta v letech 1941-1944*, Brno 1999.

¹⁶ Alena HEITLINGEROVÁ, *Ve stínu holokaustu a komunismu – čeští a slovenští Židé po roce 1945*, Praha 2007.

židů v období před druhou světovou válkou a po ní píše ve své studii Michaela Peroutková.¹⁷

Tato práce bude založena především na zkoumání pramenů z fondu Auředníčková Anna,¹⁸ který je uložen v Literárním archivu Památníku národního písemnictví. Pro tuto práci jsou důležité především články Anny Auředníčkové, které jsou dochovány hlavně ve formě strojopisů a rukopisů, v menší míře pak jako výstřižky z periodik. Většina textů byla napsána až po druhé světové válce, tedy poté, co se Anna Auředníčková vrátila z Terezína a žila v Praze se svou dcerou, tyto články jsou tematicky velmi různorodé, autorka v nich vzpomíná na různé události ze svého života. Jen menší část článků pochází z dřívějších období, u některých navíc není možné určit dobu jejich vzniku. V menší míře budou pro práci využity i jiné fondy z Literárního archivu Památníku národního písemnictví, ve kterých jsou uloženy některé dopisy Anny Auředníčkové napsané přátelům.¹⁹ Nezanedbatelným pramenem je také již zmíněná kniha Anny Auředníčkové *Tři léta v Terezíně*,²⁰ ve které autorka líčí své zážitky z ghetta. Knihu začala svým transportem do Terezína, kam byla poslána v roce 1942, dále popsala své zážitky z ghetta, příkoří, které musela s ostatními vězni vytrpět. Ale zmínila i řadu lidí, kteří ji v Terezíně pomohli, a také to, jak v Terezíně přednášela o významných spisovatelích nebo o prvním československém prezidentovi, kterého znala osobně.

Co se týče metodologie, využívám hlavně analýzu a interpretaci textů Anny Auředníčkové. V těchto textech se mimo jiné výrazně projevuje její záliba v literatuře a divadle a také pohled na ženskou otázku, pro mou práci však tyto aspekty nejsou klíčové, proto se při zkoumání textů zaměřuji především na to, co mohou říci o pohledu jejích autorky na antisemitismus a o tom, kdy se antisemitismus projevil v jejím životě.

Bakalářská práce je strukturována do tří kapitol. Všechny kapitoly jsou řazeny chronologicky, podle sledu klíčových mezníků v životě Anny Auředníčkové. První kapitola pojednává o období jejího dětství a mládí, až po události, které poznamenaly její rodinu během tzv. hilsneriády, kdy její manžel zastupoval z vraždy obviněného žida Leopolda Hilsnera. Druhá kapitola je časově ohraničena odchodem rodiny Auředníčkových do Vídně, krátce po Hilsnerově procesu, a internací Anny Auředníčkové

¹⁷ Michaela PEROUTKOVÁ, *Židovské identity v Československu před 2. světovou válkou a po ní*, Praha 2016.

¹⁸ Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Auředníčková Anna.

¹⁹ Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Ficher Otokar, fond Laurin Arne, fond Sedlmayerová Oldra, fond Herites František.

²⁰ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945.

v Terezíně v roce 1942. Třetí kapitola se týká období, kdy byla Anna Auředníčková vězněna v Terezíně a období následujícího, kdy se po ukončení druhé světové války vrátila z Terezína a žila v Praze se svou dcerou.

1. Od doby klidného mládí po hilsneriádu

Pojem antisemitismus je v Akademickém slovníku cizích slov definován jako „náboženská, národnostní a rasová nesnášenlivost, projevující se nenávisí vůči židům, Židům“.²¹ Jak Gerald Messadié,²² tak Michal Frankl²³ se v úvodu své práce vyjadřují k termínu antisemitismus, podle obou autorů se nejedná o termín zcela jednoznačný a správný pro označení všech forem nenávisi vůči Židům. V této práci je antisemitismus chápán v nejobecnějším slova smyslu, tedy jako nesnášenlivost vůči Židům, až v konkrétních případech bude specifikován podrobněji a popsán na základě jeho charakteru a příčin. Anna Auředníčková rozhodně nebyla v životě konfrontována jen s jednou formou antisemitismu, a právě proměny jeho charakteru úzce souvisí s tím, kdy a proč se projevil v jejím životě.

Anna se narodila 22. ledna roku 1873 Růženě a Ignátu Schikovým, manželům židovského původu. Otec konvertoval ke katolické víře roku 1885, kdy se nechal pokřtít, a také matka Anny zemřela jako katolička.²⁴ Otec se oficiálně stal římským katolíkem, až když bylo Anně skoro třináct let,²⁵ v žádném textu, ve kterém Anna psala o svém dětství, však nevzpomínala, že by byla doma vedena k judaismu, nebo že by slavili židovské svátky. Naopak podle vzpomínek Anny Auředníčkové žila jejich rodina v duchu vlasteneckém nikoli židovském, v duchu živého zájmu o českou politiku a kulturu. Jana Brabencová píše o rodičích Anny, že byli „původně židovského vyznání, ale náleželi k tzv. asimilovaným“.²⁶ V článcích, kde Anna Auředníčková vzpomínala na své dětství a dospívání, nenajdeme žádnou zmínku o problémech, které by vyplývaly z toho, že její rodiče byli původem židé. Nelze vyloučit, že se nějaké menší problémy objevily, vzpomínky na dětství si mohla autorka idealizovat, případně si nemusela vše pamatovat. Pokud ale nějaké problémy kvůli židovskému původu jejích rodičů byly, nemohlo jít

²¹ Věra PETRÁČKOVÁ – Jiří KRAUS a kol., *Akademický slovník cizích slov*, Praha 1995, s. 60.

Slovník uvádí obě varianty slova Žid/žid, tedy psaní malého i velkého počátečního ž. Já v této práci budu používat variantu s malým ž, a to z toho důvodu, že ji ve svých textech převážně užívá i Anna Auředníčková.

²² Gerald MESSADIÉ, *Obecné dějiny antisemitismu – od starověku po 20. století*, Praha 2000, s. 15.

²³ Michal FRANKL, *Emancipace od Židů – Český antisemitismus na konci 19. století*, Praha – Litomyšl 2007, s. 22.

²⁴ Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 139.

²⁵ Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 139.

²⁶ Tamtéž.

o problémy příliš velké, postavení rodiny Schiků nijak nenapovídá tomu, že by byla nějak diskriminována.

Jak vyplývá z článků Anny Auředníčkové, její dětství a dospívání bylo spokojené, ve vzpomínkách působí až idylicky, každopádně Anna nemusela řešit žádné hmotné problémy, nebo nepřijetí ve společnosti. Anna se ve vzpomínkových člancích často vracela k osobě svého otce, kterého si velmi vážila. Ignát Schik byl novinářem. Působil v listu Politik, který založil Jan Stanislav Skrejšovský, byl to pražský list vycházející německy, ale jeho cílem bylo hájit české zájmy.²⁷ Ignát Schik byl velký vlastenec, cítil se býti Čechem a součástí české společnosti a kultury. Patřil také mezi staročechy, znal se s řadou významných osobností své doby, třeba s Františkem Křižíkem, Františkem Ladislavem Riegerem, za svědka na svatbě mu byl František Palacký. Rodina Ignáta Schika byla tedy, jak je zřejmé, vážena v českých vlasteneckých kruzích. Schik se mimo jiné také angažoval při založení Národního divadla a pak řadu let působil jako člen správního výboru družstva pro Národní divadlo. Znal tedy osobně i všechny tehdejší herce, také jeho dcera Anna přicházela už od dětství do kontaktu s tímto druhem umění, kterým byla okouzlena.²⁸ Anna byla vychována k vlastenectví, zájmu o kulturu a také zájmu o veřejné dění. Sama to popsala tak, že „*politika a divadlo byl denní chléb naší rodiny*“,²⁹ a o svém otci vždy hovořila jako o velkém vlastenci.

Rodina Schikových patřila mezi vážené pražské měšťanské rodiny, měla kuchařku a služebné, Anna měla jako dítě i později jako dospívající slečna svou vychovatelku.³⁰ Dostalo se jí dobrého vychování i dobrého vzdělání, hlavně v oblasti jazyků, literatury a dějin umění.³¹ Vzpomínky na dětství jsou bezstarostným vyprávěním o příhodách, které zažila a lidech, které poznala. Anna například v jednom článku vzpomínala, jak si pronajali jako letní byt vilu Kesnerku na Smíchově. V jiných člancích zase vylíčila dobu, kdy bydlela s rodiči v domě v Platýzu na Ferdinandově třídě, odkud měla výhled na kolemjdoucí, a jelikož to byla rušná ulice, mnohdy zahlédla i známé osobnosti,

²⁷ Literární archiv Památníku národního písemnictví (dále LA PNP), fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Jan Stanislav Skrejšovský.

²⁸ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: O velkém herci a malém děvčátku, Pražské vzpomínky, Vzpomínka (na Národní divadlo a starou Prahu), Pokladna prof. Purkyně (Vzpomínka mého otce...), F. A. Šamberk.

²⁹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: O velkém herci a malém děvčátku.

³⁰ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Dvůr v Platýzu, Milostná konfese.

³¹ Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace, Praha 2010, s. 140.

například herce. Anna však už jako dítě měla dobrý pozorovací smysl a všímala si nejen známých, ale i docela obyčejných lidí jako byli dráteníci, mlékař nebo popelář.³²

V tomto výčtu lidí, kteří se objevovali pod okny jejich bytu, figuruje i postava handlíře vykupujícího staré hadry. Je o něm jen krátká zmínka, ale je v ní obsažena věta, která stojí za komentář, Anna o tomto muži napsala: „*byl to zpravidla starý žid*“.³³ Nijak více jeho židovství nerozvedla, je to jen krátká neosobní poznámka. V této souvislosti není v článku žádná narážka na židovský původ jejich rodičů, Anna je jako židy nevnímala. Ani sebe nevnímala jako židovku, stejně jako její otec se identifikovala na základě národnosti, cítila se býti Češkou, tak byla vychována. O antisemitismu v dětství a dospívání zatím z vlastní zkušenosti nic nevěděla, jí osobně se netýkal. Anna zatím prožívala bezstarostné období, o němž napsala, že to byla „*krásná doba klidného mládí*“.³⁴ Přesto jsem však považovala za nutné osvětlit poměry, z nichž Anna Auředníčková pocházela, protože jen tak je možné pochopit, jak výrazné byly změny v jejím životě, když ho o řadu let později nenávratně ovlivnil antisemitismus.

Pokud bychom hledali vysvětlení, proč Annu v jejím dětství antisemitismus nezasáhl, je nutné si uvědomit charakter tehdejšího antisemitismu. V dřívějších dobách byla nenávist k židům motivována hlavně nábožensky, nebyli křesťané, a proto je křesťané pro jejich „*pochybenou*“ víru nenáviděli. V 19. století se povaha antisemitismu proměňovala, už nešlo čistě o náboženskou nesnášenlivost, nebyl to náhlý obrat, spíš postupný vývoj a prolínání jednotlivých příčin. Během 19. století získávali židé ve většině evropských států postupně více a více práv, a nakonec dosáhli uznání coby plnoprávní občané. Na konci 19. století byli židé občany se stejnými právy jako ostatní, ale legislativa ještě nutně nemusí proměnit smýšlení všech občanů, zažehnat jejich předsudky a po staletí pěstovanou nedůvěru a nenávist vůči židům. Když se židé mohli po nabytí práv zapojit do veřejného života a mohli zastávat i významné funkce, propojilo je to sice s ostatním obyvatelstvem, ale nesmazalo jejich odlišnost v některých oblastech, stále si zachovávali své zvyky a kulturu. Právě odlišnost byla mnohým trnem v oku, jiným zase majetek některých bohatých židů, to však byly důvody známé už dříve. Novým aspektem, který proměnil charakter antisemitismu, byl růst nacionalismu, který logicky vedl k tomu,

³² LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Dvůr v Platýzu, Milostná konfese, O velkém herci a malém děvčátku.

³³ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Dvůr v Platýzu.

³⁴ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Pražské vzpomínky.

že se národy začaly vymezovat vůči jiným národům a definovat, kdo do národa patří a kdo ne. Židé byli vnímáni jako cizorodá skupina, která do národa nepatří.³⁵ V českém prostředí tomu navíc napomáhalo to, že velká část židů hovořila německy. Český antisemitismus sice nesouvisel jen s vývojem moderního nacionalismu, ale tento vliv byl dosti významný. Rovněž se už v 19. století objevoval ve spojení s židy termín rasa či plemeno a úvahy o jejich odlišnosti v tomto směru. Tyto termíny však nebyly v té době tak jednoznačně definovány a bývaly zaměňovány s pojmy národ či kmen. Nelze tedy dát rovnítko mezi používání těchto označení v 19. století a pozdější nacistickou propagandu. Konstatování odlišnosti židovské rasy, tedy odlišného tzv. semitského původu, ještě nutně nebylo vnímáno jako překážka pro možnost integrace židů do české společnosti a národa. Větší překážkou mohla být kulturní a jazyková odlišnost, pokud by se tedy židé v českém prostředí ztotožnili s českou kulturou, jazykem a národem, jejich původ by nemusel být určujícím faktorem.³⁶ Schikovi se přizpůsobili, považovali se za Čechy, přijali českou kulturu a aktivně se v jejím zájmu angažovali, dokonce i konvertovali ke katolické víře. Nebyl tedy důvod, aby na ně bylo pohlíženo jako na lišící se a byli kvůli tomu nějak diskriminováni.

Ze stejného důvodu pokračovalo klidné období Annina života i po svatbě, ani při výběru ženicha se nijak neprojevila jakákoli diskriminace kvůli původu rodičů, provdala se za advokáta Zdenka Auředníčka, jehož otec Antonín Auředníček, rovněž advokát, byl zemským poslancem za staročechy.³⁷ Sňatkem tedy Anna rozhodně neopustila společenskou úroveň, ve které byla vychována, přivdala se do vážené a rovněž vlastenecké rodiny.

V roce 1895 se Auředníčkovi přestěhovali z Prahy do Kutné Hory, kam Annin tchán přesunul svou advokátní kancelář, ve které působil i její manžel Zdenko Auředníček. Rodina Auředníčkových se rychle včlenila do kutnohorské společnosti a zařadila se mezi vážené obyvatele města. Do nového bydliště se stěhovali mladí manželé už se synem Zdenkem a v Kutné Hoře se jim pak narodila dcera Anna.³⁸ Na toto období vzpomínala Anna Auředníčková ve svých článcích jako na velmi šťastnou část svého života. Byla to však doba, která bezprostředně předcházela první antisemitské vlně v podobě Hilsnerova

³⁵ Gerald MESSADIÉ, *Obecné dějiny antisemitismu – od starověku po 20. století*, Praha 2000, s. 234-263.

³⁶ Michal FRANKL, *Emancipace od Židů – Český antisemitismus na konci 19. století*, Praha – Litomyšl 2007, s. 28-35.

³⁷ Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 141.

³⁸ Tamtéž.

procesu. Není proto divu, že Anna dávala spokojený život v Kutné Hoře před hilsneriádou a život své rodiny během procesu do ostrého kontrastu. V člancích, kde Anna Auředníčková psala o prvním úderu antisemitismu, který jí ovlivnil, vylíčila situaci rodiny v Kutné Hoře před procesem, protože chtěla ukázat právě tu velkou změnu, která v jejich životech nastala po hilsneriádě. Auředníčkovi vedli klidný život, měli „*hezký rodinný dům vedle staré radnice*“,³⁹ stýkali se s významnými lidmi ve městě. K jejich rodinným známým patřil například doktor Bedřich Pacák, advokát a poslanec říšské rady. Anna vzpomínala, jak s doktorem Pacákem večerovali v kruhu dalších významných politiků z Kutné Hory, jako byl starosta či radní. Sama Anna Auředníčková byla společensky velmi aktivní, například sehrála spolu s dalšími ženami z Kutné Hory divadelní představení u příležitosti narozenin Bedřicha Pacáka.⁴⁰ Když přijeli do města významní hosté, byla jejich uvítáním a pohoštěním pověřena právě Anna Auředníčková. Podobných organizačních úkolů se ujímala s chutí a elánem. Angažovala se také v některých místních spolcích, byla předsedkyní Kutnohorského odboru Červeného kříže a polévkového spolku.⁴¹ O svém muži psala, že byl „*velmi oblíben*“ a „*znám co výtečný právník*“.⁴² Advokátní kancelář, kterou převzal Zdenko Auředníček po smrti svého otce v roce 1898, před osudným procesem bez problémů fungovala a o klienty neměla nouzi. Anna vnímala jako citelný zásah do života jejich rodiny už smrt svého tchána, v roce 1899 navíc zemřel i její otec Ignát Schik.⁴³ Anna o proměnách rodinné situace napsala: „*Pak pro nás nastala zlá doba. Zavítala k nám smrt, odvedla si mého dobrého tchána a mého milovaného otce. Ke všemu ještě začal Hilsnerův proces...*“⁴⁴ V jiném textu zakončila popis klidného a úspěšného období v Kutné Hoře slovy: „*Nezmiňuji to snad proto, abych se tím nějak honosila, ale aby bylo zřejmo, jak se pak během Hilsnerova procesu situace pro nás změnila.*“⁴⁵

³⁹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁴⁰ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Dr. Bedřich Pacák, hrstka osobních vzpomínek.

⁴¹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu, Před půl stoletím.; LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

⁴² LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁴³ Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace, Praha 2010, s. 143.; LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

⁴⁴ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

⁴⁵ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

Události, které jsou známé pod pojmem hilsneriáda, začaly vraždou venkovské dívky Anežky Hružové nedaleko Polné na konci března roku 1899.⁴⁶ Ze začátku nic nenasvědčovalo tomu, že by měla být tímto děním nějak ovlivněna rodina Auředníčkových. Z vraždy byl obviněn mladý žid Leopold Hilsner, přestože nebyly dostatečně prošetřeny všechny okolnosti zločinu. Hilsner bydlel se svou matkou v Polné, ale dost času trávil na vandru, kde si příležitostně něco přivydělal. Nevyučil se nikdy pořádnému řemeslu, nedokončil ani učení u ševce, často mu vypomáhali bohatší židé z Polné. Hilsner byl prostáček, který žil v nuzných poměrech, a nebýt procesu, jeho jméno by nikdo neznal. Podstatné však bylo, že Hilsner byl žid.⁴⁷ V případě se totiž začalo operovat s tím, že pod mrtvolou se našlo příliš malé množství krve, menší, než by odpovídalo tomu, že měla zavražděná podříznuté hrdlo. K tomu se přidala lidská fantazie a začala se oprašovat pověra o rituální vraždě, podle které židé potřebují krev křesťanských panen pro své tajné rituály, tvrdilo se, že krev Anežky Hružové mohla být pro tyto účely zachycena a odnesena. K vraždě navíc došlo okolo Velikonoc a zrovna toho roku se nimi částečně kryly i židovské svátky Pesach, při kterých židé pečou nekvašené chleby, a podle pověry právě do nich potřebují křesťanskou krev. V očích veřejnosti tedy Hilsner měl motiv a v den vraždy se procházel v lese Březině, kde bylo nalezeno tělo zavražděné. Navíc to byl neoblíbený tulák, který lidi dráždil svým nicneděláním, a veřejnost se už nenechala přesvědčit, že by mohl být Hilsner nevinný.⁴⁸ Antisemitský tisk také začal pracovat a lidskou pověrčivost ještě přižívoval.⁴⁹

Hilsner byl zatčen a následovaly dva soudní procesy, první v Kutné Hoře a druhý v Písku. Obhajoby Leopolda Hilsnera se ujal Zdenko Auředníček, tak se do osidel procesu, který byl pozorně sledován v celé monarchii a denně propírán v tisku, zapletla rodina Auředníčkových. Soudní proces se od začátku nesl v duchu zmanipulovaných důkazů a svědectví lidí, kteří se nechali ovlivnit domněnkami o rituální vraždě. Hlavní bylo svědectví korunního svědka Pešáka, který údajně viděl Hilsnera na místě činu v době vraždy. Místo, ze kterého Hilsnera údajně sledoval, však bylo vzdáleno natolik, že ve skutečnosti nemohl nikoho s určitostí rozeznat. Hilsner si občas přitížil i sám, často se zamotal do vlastních výpovědí, nebo nepochopil otázku soudce či obžaloby.

⁴⁶ Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 5.; Jiří KOVTUN, *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*, Praha 1994, s. 11.

⁴⁷ Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 10.; Jiří KOVTUN, *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*, Praha 1994, s. 13, 18-21.

⁴⁸ Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 11-19.; 35-50.; Jiří KOVTUN, *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*, Praha 1994, s. 29-36.

⁴⁹ Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 20-22.

Přestože ve výpovědích svědků se vyskytovala řada nesrovnalostí a důkazy by v jiném případě nebyly uznány za dostatečné, byl Leopold Hilsner uznán vinným a odsouzen k trestu smrti.⁵⁰ Jeho advokát však vymohl nové soudní přelíčení v Písku. Mezi těmito dvěma soudními procesy se do případu vložil profesor Tomáš Garrigue Masaryk, ve své brožuře *Nutnost revidovati process polenský*⁵¹ se jednoznačně vyslovil proti pověře o rituální vraždě a poukázal na nesrovnalosti ve vyšetřování polenské vraždy.⁵² Písecký proces přes veškerou snahu obhajoby dopadl stejně jako první soud v Kutné Hoře, rozsudek znamenal pro Hilsnera trest smrti.⁵³ Trest byl císařem změněn na doživotní vězení,⁵⁴ Hilsner se dostal ven z vězení až v roce 1918, kdy byl amnestován posledním císařem Karlem I. Zemřel o 10 let později, v roce 1928.⁵⁵ Hilsneriáda byla kauzou, která na přelomu dvou století antisemitismus rozproudila a rozpohybovala diskuze o rituální vraždě ve všech vrstvách společnosti. Ovšem antisemitismus byl i předtím, rozhodně nelze říct, že by se v českých zemích objevil s hilsneriádou, právě naopak. Proces jako hilsneriáda vznikl právě díky podhoubí antisemitismu 19. století.⁵⁶

Anna Auředníčková na tuto kauzu vzpomínala téměř po 50 letech jako na „neblahou událost, která tehdy vzrušila celou zemi“,⁵⁷ na „něco ošklivého, čeho podrobnosti je lépe nerozvádět“.⁵⁸ Vnímala ji jako velký předěl ve svém životě, jako období, které bylo osudové pro celou jejich rodinu, jako „bouřlivou dobu“.⁵⁹ V článcích, kde hovořila o hilsneriádě a důsledcích této kauzy pro její rodinu, se tón vyprávění proměnil, už se nejednalo o bezstarostné vyprávění, ale o svědectví o složité životní situaci, do které se rodina dostala.⁶⁰ Anna si dobře uvědomovala klíčové pojmy, které pak hrály během procesu roli, proto se ve vzpomínkových textech o hilsneriádě zdůrazňovala

⁵⁰ Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 35-50.; Jiří KOVTUN, *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*, Praha 1994, s. 153-156, 174-177, 212-213.

⁵¹ Tomáš Garrigue MASARYK, *Nutnost revidovati process Polenský*, Praha 1899.

⁵² Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 55-59.; Jiří KOVTUN, *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*, Praha 1994, s. 269-275.

⁵³ Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 79-90.; Jiří KOVTUN, *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*, Praha 1994, s. 450-451.

⁵⁴ Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 90.

⁵⁵ Tamtéž, 100-101.

⁵⁶ Michal FRANKL, *Emancipace od Židů – Český antisemitismus na konci 19. století*, Praha – Litomyšl 2007, s. 272.

⁵⁷ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁵⁸ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Masaryk člověk.

⁵⁹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁶⁰ O hilsneriádě, a hlavně důsledcích této kauzy pro Auředníčkovi ve zkratce píše také J. Brabencová: Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 143-145.

to, že Leopold Hilsner byl žid a Anežka Hrůzová křesťanka, že to bylo vnímáno jako vražda spáchaná židem na křesťance. Nezdůrazňovala tento fakt se záměrem, s jakým to kdysi činil antisemitský tisk, ale protože si uvědomovala, že tím byla dána povaha celého procesu.

Anna Auředníčková vzpomínala na to, jak se o případu poprvé dozvěděla. Když se vracela z Prahy od svého otce, potkala ve vlaku kutnohorského státního návladního Schneidera-Svobodu, rodinného známého. Právě od něj poprvé slyšela o vraždě Anežky Hrůzové, Schneider-Svoboda byl totiž kvůli tomuto případu v Polné a Anně Auředníčkové sdělil, že se jedná určitě o rituální vraždu. Anna hned nechápala, jak to myslí, a on jí začal popisovat středověkou pověru o tom, jak židé potřebují křesťanskou krev, a že Hilsner Anežku zabil na rozkaz za účelem jejího získání. Anna nechtěla věřit, že to pan návladní myslí vážně, a tak se tomu vyprávění smála. Schneider-Svoboda se tím prý cítil být uražen a s vážnou tváří se jí snažil přesvědčit o existenci rituální vraždy.⁶¹ Byl také tím, kdo v červenci 1899 podal na Leopolda Hilsnera žalobu.⁶²

Annina první reakce na zprávu o rituální vraždě a o židovských tajných rituálech jasně dokazuje, že ji považovala za něco stěží uvěřitelného, za něco směšného. V první chvíli jí ani nenapadlo, že by mohlo něco podobného zfanatizovat celé zástupy lidí, nechtělo se jí věřit, že by někdo něco takového bral vážně. Navíc z úst Schneidera-Svobody ji musela taková slova zarazit ještě mnohem víc. Byl to její známý, a ke všemu státní návladní, člověk vzdělaný a těšící se veškeré vážnosti, přesto podlehl pověře a nebyl první ani poslední. V této historice nijak nefiguruje zmínka o židovském původu Anniných rodičů, není snadné určit, jestli tuto skutečnost Anna vynechala záměrně. Každopádně nepíše nic o tom, že by na její původ učinil Schneider-Svoboda během rozhovoru nějakou narážku. Buď to Anna Auředníčková vypustila ze vzpomínky vědomě, nebo opravdu k ničemu takovému nedošlo, což by nás mohlo vést k polemice o tom, jestli Schneider-Svoboda o této okolnosti vůbec věděl. Není jasné, nakolik byla tato informace ve společnosti známá, je možné, že především mezi lidmi, kteří poznali Annu až jako manželku advokáta Auředníčka, se o jejích rodičích moc nevědělo.

⁶¹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu, Masaryk člověk, Před půl stoletím.; Příhodu z vlaku zmiňují i J. Kovtun a B. Černý, měli rovněž k dispozici článek A. Auředníčkové Kolem Hilsnerova procesu, ale v podobě textu ve Věštníku židovské obce náboženské, pro tuto práci mám článek ve formě strojopisu z pozůstalosti A. Auředníčkové. Jiří KOVTUN, *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*, Praha 1994, s. 100.; Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 33.

⁶² Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 33.

Když Anna poté vyprávěla o setkání ve vlaku svému manželovi, byl už s případem seznámen, a dokonce začal uvažovat, že se ujme obhajoby. To se opravdu stalo a tato skutečnost ovlivnila celou rodinu Auředníčkových. Anna psala o tom, že už během přípravy procesu, ještě než začalo první přelíčení, se změnilo chování lidí ve městě vůči její rodině, najednou byli všichni mnohem odtažitější. Několik přátel Zdenku Auředníčkovi radilo, aby se obhajoby Hilsnera vzdal, že případ nepřinese nic dobrého, Zdenko Auředníček však své rozhodnutí nezměnil. Při návštěvách klienta se přes určité antipatie k Hilsnerovi utvrdil v přesvědčení, že je nevinný, že to není vrah. I obhájce, který byl pevně přesvědčen o nevinně svého klienta, nechoval pryč k Leopoldu Hilsnerovi velké osobní sympatie, Anna v této souvislosti označila Hilsnera jako „*líného flákače*“,⁶³ což teprve lidé, kteří byli přesvědčeni o Hilsnerově vině. Anna rovněž vnímala, že Hilsner se stal známým jen díky dramatickým okolnostem procesu, jinak by zůstal „*nezajímavým židovským ševcem*“.⁶⁴ A ani jméno Auředníčkových by nebylo všude tak často vyslovováno, nebýt hilsneriády, určitě ne mimo Kutnou Horu.

Bedřich Pacák, byl jedním z rodinných známých, který Hilsnerova obhájce varoval před následky procesu. Tvrdil, že proces bude senzací, kde nepůjde jen o obhajobu Hilsnera, ale že se bude záležitost týkat „*celého židovstva*“.⁶⁵ Celá řada listů už publikovala antisemitské články a případ svým významem rozhodně přesáhl hranice Polné i Kutné Hory. Anna zanechala svědectví i o tom, jak se na jejího manžela obrátil doktor Fleischer jako zástupce židovské organizace, aby se jich zastal proti útokům antisemitského tisku. Bedřich Pacák předpovídal, že by to mohla být nebezpečná záležitost, ale Zdenko Auředníček prosbu dr. Fleischera neodmítl, ani se nemínil vzdát obhajoby Hilsnera. A jak píše jeho manželka, studoval pečlivě podklady k případu i dějiny, aby měl o celé věci dobrý přehled.⁶⁶

V této souvislosti se poprvé v textech Anny Auředníčkové objevuje termín antisemitismus a spojení jako antisemitská strana a antisemitský tisk. Jako nejštvavější list vnímala Anna Auředníčková Deutches Volksblatt, jehož šéfredaktor Schwer psal pryč

⁶³ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁶⁴ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Masaryk člověk, Vzpomínka na T. G. M.

⁶⁵ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁶⁶ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Kolem Hilsnerova procesu, Před půl stoletím. Krátce zmiňují i Černý: Bohumil ČERNÝ, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990, s. 33.

jen antisemitské články.⁶⁷ Nejhorší bylo, že v rituální vraždu věřila i řada intelektuálů, někteří antisemité se snažili přinést rádoby vědecké důkazy o její existenci. Anna si také všímala toho, že byla rituální vražda zneužívána i pro účely politické, na tuto antisemitskou politickou agitaci se dali nalákat mnozí lidé.⁶⁸ Anna užívá formulaci: „*politická agitace, která lovila dušičky mezi malými lidmi*“,⁶⁹ těžko posoudit, koho přesně Anna Auředníčková těmi malými lidmi myslí. Zřejmě nejen lidi nižších vrstev, protože antisemitismus se vyskytoval ve všech vrstvách společnosti. Malými lidmi mínila nejspíš ty, kteří mají sklon uvěřit pověrám a nechají sebou snáz manipulovat. Podle Anny bylo v Evropě největším ohniskem protižidovských teorií a politických agitací Rusko, „*kde z pekla protižidovských pogromů bylo vyrobeno nejvíce „důkazů“ o rituální vraždě*“.⁷⁰ Hovořila samozřejmě i o antisemitismu v Rakousku, kde podle ní zneužívala antisemitismus pro svou politiku zejména Německá křesťansko-socialistická strana. Anna se domnívala, že právě působení antisemitské agitace ve Vídni podnítilo neklid i v českých zemích. A právě toto politiky podpořené antisemitské podhoubí vnímala Anna jako důvod, proč mohl vůbec na konci 19. století v českém prostředí vzniknout proces jako Hilsneriáda.⁷¹

Auředníčkovi si postupně uvědomovali, že se kauza skutečně nafukuje do větších a větších rozměrů, přesto však Zdenko Auředníček necouvl, Anna nikterak nenaznačila, že by manžela obviňovala a kladla mu za vinu zhoršení rodinné situace. Za jeho odhodlání bránit pravdu proti většině ho naopak obdivovala a sdílela jeho názor o nesmyslnosti obžaloby. Anna pohlížela na všechny ty antisemitské výroky a tvrzení jako na naprosto nepochopitelné a nesmyslné. Kdyby všichni lidé v té době, nebo alespoň intelektuální část společnosti uvažovala o věci střízlivě a logicky jako Anna Auředníčková s manželem, nemohla by podobná kauza vůbec vzniknout. Rodina však měla pocítit, že se řada lidí nechá ovlivnit pověrou a zfanatizovat. Každopádně během procesu procházeli Auředníčkovi těžkou zkouškou.

Situace se ještě zhoršila, když začalo soudní přelíčení v Kutné Hoře. Anna Auředníčková výčet příkoří, které museli vytrpět, nepopisovala příliš barvitě, uvedla jen pár příkladů, aby byla jasná celková situace. Nikoho však nejmenovala a neobviňovala,

⁶⁷ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu, Před půl stoletím.

⁶⁸ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Masaryk člověk.

⁶⁹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Masaryk člověk.

⁷⁰ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Masaryk člověk.

⁷¹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Masaryk člověk.

že se k nim otočil zády. Jednalo se spíš o konstatování nepříjemné skutečnosti než nařikání nad nespravedlivým příkořím. Tón výpovědi je dán i tím, že Anna sepsala vzpomínky se značným časovým odstupem, získala už jistý nadhled a další životní zkušenosti. Byla to však první velká životní překážka, která Annu potkala, nikdy dříve nemusela čelit takovému nepřijetí a opovržení. Jí i jejímu manželovi slouží ke cti, že vytrvali až do konce, Zdenko Auředníček hájil zásadově pravdu do poslední chvíle a jeho žena stála při něm.

Anna to se o období hilsneriády vyjádřila tak, že kdyby měla popsat všechny nepříjemnosti, které zakusil její manžel a rodina, vydalo by to na „*dlouhé kapitoly*“.⁷² Většina lidí, až na nepříliš početné výjimky, je začala ignorovat, přerušila s rodinou Auředníčkových styky. Už to byla velká změna, z oblíbené rodiny, která byla vždy uprostřed dění ve městě, se stala rodina, jejíž přítomnost byla naopak nežádoucí, ne-li pobuřující. Asi nelze říci, že by úplně všichni věřili v rituální vraždu a rodinu Auředníčkových vyloženě nenáviděli, řada lidí se spíš zalekla právě toho, že kvůli stykům s takto poznamenanou rodinou by se mohla nenávisť radikálů přenést i na ně. Ať už však byly motivy okolí jakékoli, nezůstalo jen u společenského vyloučení, došlo na řadu nadávek a výhrůžek, často velmi drsných výhrůžek. Anna vzpomínala na výjev, když její manžel šel jako obhájce k soudu, byl doprovázen několika četníky, protože lidé ho doprovázeli nadávkami, výhrůžkami a někdy i hozeným kamenem. Nenávisť se stupňovala s tím, jak pokračoval proces. O žalobci doktoru Baxovi, který zastupoval rodinu Hružových, Anna napsala, že využil své antisemitské vystupování a založil na něm kariéru. Baxa opravdu získal mezi lidmi obrovskou popularitu, dopad procesu na jeho osobu byl zcela opačný než u Zdenka Auředníčka.⁷³ „*Lid jej provázel od soudu jako hrdinu, mého muže poplivali...*“⁷⁴ charakterizuje rozdíl Anna Auředníčková.

Také hovořila o tom, v jakém duchu se nesl první proces, jak logické argumenty a důkazy, které se nehodily, nebyly vyslyšeny, nebo upadly v zapomnění. Prostě o nespravedlnosti a předpojatosti při procesu v Kutné Hoře, který skončil rozsudkem smrti. Anna musela prožívat chvíle zoufalství, přišla o společenské postavení a řadu přátel. Naznačila, že skoro až ztrácela víru v lidi a zdravý rozum. Jako naprosto klíčový

⁷² LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁷³ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu, Před půl stoletím.

⁷⁴ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

moment vnímala to, že se do případu vložil profesor Tomáš Garrigue Masaryk, to že se veřejně postavil proti pověře a upozornil na nesrovnalosti v procesu. Nemohl samozřejmě pomoci přímo u soudu, ale jeho konání bylo jakousi morální oporou pro Auředníčkovi. Slovy Anny Auředníčkové: „*On to byl, který nám v té těžké době opět vrátil víru v lidstvo.*“⁷⁵ Masaryk navázal s rodinou Auředníčkových osobní kontakt, Zdenko Auředníček mezi dvěma procesy prý navštěvoval Masaryka v Praze, aby se s ním poradil. Anna si přátelství T. G. Masaryka velmi vážila. Byl pro ni vzor zásadového člověka, který byl ochotný bojovat za pravdu. Jejím manželovi velmi pomohl, a když už ho působení v procesu ubýjelo, dodal mu jistou oporu, aby mohl dál bojovat za pravdu, když mu nepomohla řada jeho někdejších přátel. Auředníčkovi se s Masarykem seznámili za napjatých událostí Hilsneriády, obě rodiny sdílely v té době podobné zkušenosti s nenávisťmi okolí, takže se sblížily a zůstaly i v následujících letech v kontaktu, minimálně v podobě korespondence. Anna vzpomínala na Masaryka i v mnoha jiných souvislostech a jeho přátelství brala jako přínos i v pozdějších letech.⁷⁶

Zdenko Auředníček se před procesem v Písku opět setkal s doporučeními, aby Hilsnera dál nehájil, svůj postoj ale nezměnil, možná v tom napomohla i Masarykova podpora. Jeho žena nešetřila slovy chvály, oceňovala manželovu poctivost, houževnatost a odvahu,⁷⁷ se kterou hájil pravdu a bojoval proti „*strašlivým pověstem o rituální vraždě*“.⁷⁸ Zdenko Auředníček se dle Anniných slov ujímal „*sám pronásledován, pronásledovaných židů. Nebyla to již obhajoba jedince, byla to židovská otázka*“.⁷⁹ Tato slova jsou bezpochyby pravdivá, v případě už dávno nešlo jen o Hilsnera jako o osobu, šlo o to vyvrátit pověru o rituální vraždě. V celé monarchii stoupaly protižidovské nálady, antisemitský tisk pracoval naplno. Opět jako už v jiných zmínkách o židech či antisemitismu není zde jediná poznámka o židovství Anniných rodičů a původu jí samotné, je to jen konstatování toho, co znamená případ pro židy, ale sebe samou do této množiny nezařadila. V textu se postavila mimo ni do pozice pozorovatele, třetí strany, které se sice případ týká, ale úplně jiným způsobem než židů. Napovídá tomu

⁷⁵ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁷⁶ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Masaryk člověk, Vzpomínka na T. G. M.

⁷⁷ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu, Vzpomínka na T. G. M.

⁷⁸ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁷⁹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

i výrok: „*Začala perzekuce židů a s ní i perzekuce mého muže a celé naší rodiny.*“⁸⁰ I tady dopad na svoji rodinu vydělila zvlášť. A vlastně tento její postoj nelze vyvrátit, to, co v době hilsneriády hýbalo Anniným životem, byl sice antisemitismus, ale nemusela z něj plynoucími problémům čelit, protože byla židovského původu, ale protože se její manžel zastal žida. Poprvé došel antisemitismus k Anně jaksí oklikou, ale na rozdíl od jejího dětství jí tentokrát velmi ovlivnil.

Během druhého přelíčení v Písku se situace ještě zhoršila, další působení Zdenka Auředníčka jako obhájce znamenalo nové výhrůžky a nenávist. Lidé posílali Auředníčkovým spoustu výhrůžných dopisů, některé byly velmi drsné. Dopisů s vyjádřením podpory bylo oproti výhrůžkám o dost méně.⁸¹ Nejhorší dopisy obsahovaly výhrůžky smrtí, v jednom nechyběly ani nakreslené šibenice, byly tři – pro Hilsnera, Auředníčka a neznámého vraha (domnělého Hilsnerova komplice). S nenávistí lidí však nebyl konfrontován jen Zdenko Auředníček, ale i sama Anna Auředníčková musela čelit řadě problémů. Kromě vyloučení z veřejného života, společnosti, a vyhýbavosti přátel, zažívala i přímé nenávistné konfrontace s lidmi na ulici, nadávali jí a vyhrožovali, i když byla venku se svým malým synem. Ani před domem Auředníčkových nebyl klid, opakovaly se nejrůznější výtržnosti, dokonce jim někdo rozbil okno kamenem.⁸²

Výhrůžky manželovou smrtí nebrala Anna na lehkou váhu, situace byla napjatá a nebylo jasné, k čemu všemu by se lidé mohli uchýlit. Když jí přišel dopis, kde stálo, že její manžel bude zabit, jakmile přijede z Písku zpět do Kutné Hory, šla s tím za okresním hejtmanem Schapkou. Ten jí poradil, aby manžela vyzvedla při zpáteční cestě s povozem už v Kolíně, čímž by se vyhnul pozornosti při návratu domů a cesta by byla bezpečnější.⁸³ A nebyla to jen manželka, kdo se bál o život Zdenka Auředníčka, situace byla opravdu napjatá. Anna popsala i jednu tragikomickou příhodu spojenou s píseckým procesem, poslala manželovi do Písku balíček s hroznovým vínem, které pěstovali na zahrádce v Kutné Hoře. V Písku však vznikla obava, jestli se v balíčku, který nějak zvláště chrastil, nenachází výbušnina. Když byl balíček opatrně otevřen, zjistilo se, že chrastění způsobilo pár odpadlých kuliček vína, a poplach se ukázal jako planý.⁸⁴

⁸⁰ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Před půl stoletím.

⁸¹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu, Před půl stoletím.

⁸² LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu, Před půl stoletím.

⁸³ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁸⁴ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Před půl stoletím.

Taková situace, skrývání, obavy o manželův život, tolik nenávisti, to muselo Anně připadat jako něco neuvěřitelného. Dřív byla váženou paní a manželkou uznávaného advokáta, z textů Anny Auředníčkové je patrné, jak těžké pro ni byla situace během hilsneriády. To že se lidé dokáží chovat tak fanaticky a hrubě, pro ni bylo stěží uvěřitelné. Tento úpadek lidské slušnosti se jí velmi dotkl. Možná i proto jednotlivá příkoří příliš nerozvedla.

Po druhém soudu v Písku, který skončil stejně jako ten v Kutné Hoře rozsudkem smrti, přestože ho Anna považovala za spravedlivější než první přelíčení, se nacházela rodina v nepříjemné situaci. Zdenko Auředníček špatně nesl svůj nezdar, nevydařená byla i jeho snaha o obnovení procesu, o což žádal samotného ministra spravedlnosti. Ministr mu prý sdělil, že se proces nesmí obnovit na přání císaře, údajně se ve Vídni báli, že by to jen víc rozjitřilo protižidovské nálady a mohlo vést až k pogromu. Navíc konec procesu nesmazal nenávist, která byla zaseta mezi lidmi, to že byl Hilsner odsouzen, jim dalo za pravdu a z Auředníčka udělalo zastánce vraha.⁸⁵

Postavení rodiny se po procesu nezměnilo, Auředníčkovi byli nadále ve společenské izolaci a k opovržení se přidala starost o hmotné zajištění rodiny. Advokátní kancelář doktora Auředníčka ztrácela klienty a úspory nemohly stačit navždy. Za obhajobu Leopolda Hilsnera žádný honorář nedostal, přihlásil jako obhájce ex offio. „*Byla to smutná doba*“,⁸⁶ psala Anna Auředníčková. Lidé si navíc rádi domýšleli a kolovaly dokonce zvěsti, že Hilsnerův obhájce dostal velkou sumu od bohatých židů, konkrétně od Rothschilda. Ve skutečnosti začali mít finanční problémy, „*protižidovská nálada sice trochu ochabla, ale byla stále znatelná*“⁸⁷, veřejnost nehodlala jen tak zapomenout na roli Zdenka Auředníčka v hilsneriádě. Nakonec se Auředníčkovi rozhodli, že začnou nový život někde jinde, a odstěhovali se do Vídně. Anna se ve vzpomínkách zmínila i o tom, že Hilsner je po propuštění z vězení několikrát v jejich vídeňském domově navštívil.

Za zmínku stojí také to, že Anna kladla velký důraz na srovnání hilsneriády s dreyfusiádou. Tento proces se odehrál ve Francii, důstojník francouzské armády Alfred Dreyfus byl neprávem odsouzen pro špionáž, na rozdíl od Hilsnera byl později

⁸⁵ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu, Před půl stoletím.

⁸⁶ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁸⁷ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

amnestován i rehabilitován. Avšak stejně jako Hilsner byl Dreyfus ze zločinu neprávem obviněn hlavně kvůli tomu, že byl žid.⁸⁸ Anna Auředníčková někde jen zmínila podobnost procesů, jindy přirovnala svého manžela k Dreyfusovu advokátovi nebo Masaryka k Zolovi (francouzský spisovatel, který se veřejně zastal Alfreda Dreyfuse⁸⁹), na rozdíl od antisemitského tisku to však myslela jako poklonu. V jednom textu dokonce dala mezi obě kauzy téměř rovnítko, když napsala: „*Jako Francie měla svou hrůznou Dreyfusovu aféru, měli jsme její miniaturní a zpotvořené vydání.*“⁹⁰ Obě kauzy měly opravdu některé společné rysy, to že obviněný a odsouzený člověk byl v obou případech žid a že byl odsouzen ani ne tak pro důkazy, ale spíš kvůli svému židovství. Anna jistě vnímala paralelu také mezi nenávisnými reakcemi lidí v českých zemích a ve Francii, pro které nemohla nalézt sebemenší pochopení.

Hilsneriádu Anna Auředníčková hodnotí takto: „*Byla to první perzekuce, kterou jsem pro židovství zažila...*“⁹¹ Otázkou je, zda tím výjimečně odkazuje na svůj židovský původ, nebo chce vyjádřit, že příčinou jejich nesnází byla nenávisť vůči židům, avšak ne namířená proti ní, ale kvůli činnosti jejího manžela. Jen krátce se dotkla toho, že druhou perzekucí byl Terezín, ale neuvedla důvod své internace v Terezíně, pokud by tedy její texty s tematikou hilsneriády četl nezasvěcený čtenář, ani by ho nemuselo napadnout, že Anniny rodiče bývali židé. Každopádně oproti Terezínu vnímala Anna zkoušku, kterou pro ni byla hilsneriáda, jako snáz zvládnutelnou, snášela celou situaci lépe.⁹² Výstižně tento rozdíl popsala sama Anna Auředníčková: „*tehdy jsem byla mladá, plna naděje v lepší budoucnost a měla jsem po svém boku manžela, skutečného hrdinu.*“⁹³ Přesto však hilsneriáda její život nenávratně změnila.

⁸⁸ Gerald MESSADIÉ, *Obecné dějiny antisemitismu – od starověku po 20. století*, Praha 2000, s. 251–265.

⁸⁹ Gerald MESSADIÉ, *Obecné dějiny antisemitismu – od starověku po 20. století*, Praha 2000, s. 251.

⁹⁰ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Masaryk člověk.

⁹¹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁹² LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu, Před půl stoletím.

⁹³ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

2. Od stěhování do Vídně po internaci v Terezíně

To, co následovalo v životě Anny Auředníčkové po Hilsnerově procesu, by se dalo nazvat klíčovým zvratem. Během hilsneriády a po ní se v jejím životě změnilo téměř vše. Rodina se dostala do společenské izolace a advokátní kancelář Zdenka Auředníčka skomírala. Anna psala, že ještě nějaký čas žili z úspor, ale když i ty začaly pomalu mizet, ocitla se rodina v téměř bezvýchodné situaci. Anna Auředníčková to shrnula tak, že byli „vyvrhelové bez krejcaru“.⁹⁴ Rodina nakonec nenalezla jiné východisko než uniknout nenávislné atmosféře opuštěním dosavadního bydliště. Auředníčkovi se během jara roku 1901 se přestěhovali do Vídně, údajně na radu profesora Masaryka. Anna to vnímala jako nucené opuštění vlasti, k němuž je dohnal postoj okolí. Tento odchod pro ni jistě nebyl snadný, o čemž svědčí to, jak situaci vylíčila ve svých textech, její postoj ke stěhování vystihuje tato formulace: „*S těžkým srdcem, ve velikých starostech jsme opouštěli vlast a stěhovali se do Vídně.*“⁹⁵

Stejně jako rozhodnutí odstěhovat se, ani začátky v novém bydlišti nebyly snadné. „*První léta ve Vídni byla krutá*“,⁹⁶ dozvídáme se z textu Anny Auředníčkové. „*Ve Vídni začal život opět jen starostmi o naši existenci.*“⁹⁷ Rodina se dvěma dětmi, se kterou bydlela i Annina tchýně a služebná Karolína, měla hned na začátku starost o hmotné zajištění. Z úspor žili už nějaký čas v Kutné Hoře, ve Vídni začínali úplně od začátku, navíc v zcela novém prostředí. Zdenko Auředníček musel znovu budovat svou právnickou kariéru. Anna vzpomínala, že i pro jejich děti, zejména pro syna, který už chodil do školy, nebyla změna prostředí jednoduchá, malý Zdeněk se ze začátku potýkal s němčinou, kterou zpočátku téměř neovládal.

Anna zmínila i to, že když probíhal proces s Hilsnerem, ve kterém její „*muž vystupoval jako odpůrce antisemitismu*“,⁹⁸ objevily se sliby židů, že pomohou svému zastánci se zajištěním jeho existence, ale na splnění těchto slibů nikdy nedošlo. S lehkou výčitkou to Anna komentovala pár větami, těžko říci nakolik byly takové sliby konkrétní, kdo je dal a pak nevyplnil. Každopádně z této strany pomoc nepřišla a manželé Auředníčkovi se museli postarat o hmotné zajištění rodiny vlastními silami. Anna tuto

⁹⁴ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁹⁵ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

⁹⁶ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

⁹⁷ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

⁹⁸ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

starost nenechala jen na manželovi, rozhodla se mu pomoci s obživou rodiny a začala pracovat. Postupně navázala spolupráci s různými novinami, do nichž díky svým jazykovým znalostem přispívala překlady z angličtiny a francouzštiny. První překlad nabídla redaktorovi, který dříve znal jejího otce, postupně o její práci začaly projevovat zájem i další noviny a během roku překládala Anna Auředníčková asi pro šest listů.⁹⁹

Jednou se obrátila s nabídkou svých překladů na šéfredaktora týdeníku Sonn- und Montagszeitung Alexandra Scharfa, o tomto setkání zanechala poměrně podrobné svědectví. Nesla na ukázkou překlad z francouzštiny a během rozhovoru s šéfredaktorem vyplynulo, že si váží jejího muže a že ho obdivuje za jeho boj během hilsneriády. Scharf byl žid, takže jeho sympatie byly pochopitelné. Anna Auředníčková používá konkrétně tato slova: „*Jako přesvědčený žid obdivoval jeho statečný postoj v antisemitské otázce.*“¹⁰⁰ Novinář Scharf je jedním z mála židů, kterého Anna ve svých textech zmiňuje jmenovitě, i s poznámkou o jeho židovství. Obdiv k jejímu manželovi dává do souvislosti právě s tím, že Scharf je žid, a že si tedy o to víc cení Auředníčkova postoje. Na rozdíl od textů, kde Anna Auředníčková věnovala Hilsnerovu procesu více prostoru, destiluje tady manželovo konání na postoj v antisemitské otázce. Ona a její manžel stáli proti antisemitismu, což jí pomohlo v očích šéfredaktora Scharfa, nikoli její vlastní židovský původ, o němž opět není v této souvislosti ani letmá poznámka, přestože je tomuto setkání v textu věnován značný prostor.

Dále Anna popsala svůj rozhovor se Scharfem tak, že se starý pán divil její dobré němčině, když je Češka. Nechybí tedy pro Anniny texty typické zdůraznění jejího češství a mlčení o židovství. Během rozhovoru Anna také zjistila, že si Scharf pamatoval i jejího otce, neznal ho osobně, ale jako novináře. Scharf o Anninu otci, alespoň podle vzpomínek Anny, mluvil jako o českém novináři, opět bez jakékoli zmínky o židovském původu. Tady se nabízí, více než v jiných textech, otázka, zdali Anna nevynechává poznámku o židovském původu záměrně. Že by Scharf sám jako žid, který měl jisté povědomí o jejím otci a manželovi, nevěděl nic o původu Ignáta Schika? Narážka na židovský původ mohla klidně padnout a Anna ji v článku psaném po letech nezmínila. Ale ani případné záměrné vynechání zmínky o židovském původu by nebylo motivováno

⁹⁹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.; Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 145-147.

¹⁰⁰ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

záměrem tento původ zamlčet, protože ho v tomtéž textu později sama zmiňuje v souvislosti s Terezínem.

Každopádně poté, co se Scharf seznámil s neutěšenou finanční situací Auředníčkových, tak se prý „zlobil na židy, že nedostáli slovu a slíbil, že sjedná nápravu“.¹⁰¹ Objednal od Anny na každý týden jeden překlad a slíbil, že pomůže sehnat nějakou klientelu Anninu manželovi, což také udělal. Zdenko Auředníček se postupně stal znovu žádaným advokátem, který často zastupoval vídeňské Čechy.¹⁰² Česká menšina ve Vídni byla na konci 19. století velmi početná. O Čěších, kteří odešli do Vídně před rokem 1918, se nedá hovořit jako o imigrantech, jednalo se o přesun obyvatelstva v rámci jednoho státu. Někteří Češi se ve Vídni postupně asimilovali a více se přizpůsobili německy hovořícímu okolí, ale velká část Čechů si zachovala vlastní řeč i kulturu. Ti pak udržovali přátelské kontakty v rámci své menšiny a vytvořili soudržnou komunitu, s řadou vlastních institucí a spolků,¹⁰³

Auředníčkovi se do této komunity také včlenili. Zdenko Auředníček rozšířil řady vídeňských Čechů jako právník, který dle slov své ženy často hájil české zájmy a zprostředkoval dorozumění mezi Čechy a Němci. O klienty neměl nouzi a lidé ho začali sami vyhledávat. Anna se zase zapojila do veřejného dění v oblasti kultury a manželé se stali aktivními členy české vídeňské menšiny. Poté, co se postavení rodiny upevnilo, už nemusela Anna Auředníčková překládat proto, aby zabezpečila rodinný rozpočet, ale svou činnost neopustila a začala navíc překládat i česká literární díla do němčiny. Její překlady z češtiny nevycházely jen ve vídeňských listech, ale také v zahraničí, dohromady přeložila 39 českých románů a víc než stovku povídek.¹⁰⁴

Anna nezůstala jen u překladatelství, ale pořádala rovněž různé přednášky, výstavy nebo koncerty, a pomáhala tak prosadit se mladým českým umělcům. Často byly jejími hosty významné osobnosti, z řad Čechů i cizinců.¹⁰⁵ Manžel ji v této činnosti v kulturní sféře podporoval. Za její snažení, tedy za propagaci a šíření české kultury, se jí

¹⁰¹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

¹⁰² LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.; Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 145-147.

¹⁰³ Vera MAYER, *Češi ve Vídni: migrační a emancipační procesy české menšiny ve Vídni*, in: *Češi za hranicemi na přelomu 20 a 21. století*, edd. Karel Hrubý – Stanislav Bouček, Praha 2000, s. 89-95.

¹⁰⁴ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.; Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 145-147.

¹⁰⁵ Hosty Anny Auředníčkové byli např. Romain Roland, George Duhamel, František Herites, Ignát Herrmann, Marie Heritesová, Otokar Fischer, manželé Pacákovi, Karel Kramář.

dostalo uznání a náležitého ocenění. 12. 12. 1928 jí Tomáš Garrigue Masaryk udělil Československý Řád bílého lva V. třídy.¹⁰⁶ Za povšimnutí stojí skutečnost, že i když se Auředníčkovi bezpochyby cítili být Čechy, tak zvolili v roce 1918 setrvání ve Vídni, nikoli návrat do Čech. A to i přesto, že Zdenku Auředníčkovi bylo po vzniku samostatného Československa nabídnuto místo senátního prezidenta Nejvyššího soudu. Z popudu Masaryka mu rovněž bylo nabídnuto, aby působil jako československý vyslanec v Římě, i tuto nabídku však Zdenko Auředníček odmítl a setrval jako advokát ve Vídni.¹⁰⁷

Rodina Auředníčkových sice zůstala ve Vídni, ale udržovala kontakt se svými známými, kteří žili po roce 1918 v Československu. Anna píše o svých občasných cestách do Prahy, také udržovala s přáteli kontakt formou korespondence, dopisovala si s řadou spisovatelů a publicistů.¹⁰⁸ Někteří byli jejími přáteli, s jinými udržovala kontakt spíše pracovní, když překládala jejich díla. Tomu, jak velký význam přikládala Anna Auředníčková svému působení v oblasti umění napovídá i název, který si zvolila pro svůj stručný životopis: *Má propagační činnost*.¹⁰⁹ V tomto textu věnovala prostor především svému působení ve Vídni. Annu její práce naplňovala a pokračovala v ní, i když už tak nemusela činit kvůli zajištění rodiny. To potvrzuje i jeden dopis, který Anna napsala v roce 1924 Otokaru Fischerovi, stálo v něm: „*Máte recht, když tvrdíte, že bez práce a rozličných emocí nemohu být.*“¹¹⁰

Pozice rodiny se postupně upevnila, problémy, které na ně dolehly během hilsneriády, zmizely. Anna prožívala období, kdy nebyla kvůli židovství nijak perzekuována, tedy alespoň do počátku třicátých let.

Lze tak i usuzovat z Anniných textů, které se vztahují k vídeňskému období. Jedná se o texty vyznívající spíše bezstarostně. Pro Annu je typické, že vzpomíná rozsáhleji na příjemné věci a ty ošemetné zatlačuje do pozadí. Textům, v nichž vzpomínala na období ve Vídni, dominují především vzpomínky na její činnost coby „*propagátorky českého*

¹⁰⁶ Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 147-148.

¹⁰⁷ Lubomír NOVOTNÝ, *JUDr. Auředníček – zapomenutá oběť hilsneriády*, Polensko: kulturněhistorický a vlastivědný sborník 22 (1), 2013, s. 5.

¹⁰⁸ Anna Auředníčková udržovala korespondenci např. s Františkem Heritesem, Otokarem Fischerem, Arne Laurinem nebo Oldrou Sedlmayerovou. Manželé Auředníčkovi také nikdy neztratili kontakt s T. G. Masarykem.

¹⁰⁹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, *Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové*.

¹¹⁰ LA PNP, fond Fischer Otokar, *Korespondence vlastní, přijatá, Anna Auředníčková Otokaru Fischerovi, Ve Vídni, dne 13. března 1924.*

umění“¹¹¹ (jak se sama označovala), na její významné hosty různých národností, na její literární přátele.¹¹² Anna se však v některých vzpomínkových textech na vídeňské období, které píše po roce 1945, nevyhýbala jistým zmínkám o tom, jak některé z jejích známých a přátel ovlivnil nacismus a druhá světová válka, což dává těmto textům jiné vyznění, nepůsobí už tak optimisticky, jako třeba texty se vzpomínkami na mládí.

Vzpomínkových textů na dobu ve Vídni, které jsou protknuty i zmínkami o tom, jak některé životy poznamenal nacismus a válka, je celá řada. Takovým textem je třeba článek, kde Anna popsala své seznámení s francouzským vědcem Paulem Langevinem. Poznala ho díky svému působení ve vídeňském výboru Union intellectuelle, za který jela po první světové válce na sjezd do Francie. Langevin na ní zapůsobil velmi sympaticky, Anna zařadila do vzpomínky na něj i tuto pasáž: „*Velký učenec byl dávným nepřítelem nacismu, pracoval ve všech protifašistických organizacích, hlásil statečně svůj názor...*“¹¹³ Nakonec Langevin za svůj postoj zaplatil životem, zemřel za války v koncentračním táboře. Jak je patrné z citovaného výroku, je pro Anniny texty typická jistá heslovitost, zvláště v popisech nepříjemných událostí. Někdy je to možná až nepřesnost a směšování různých termínů. O Langevinovi hovořila jako o odpůrci nacismu a hned poté psala o protifašistických organizacích, což může působit dojmem, že tyto termíny slučovala dohromady. A formulace jako nepřítel nacismu (obecněji tedy zcestné ideologie) a člověk hlásající statečně svůj názor, vykazují jisté podobnosti s Anniným popisem úlohy profesora Masaryka během hilsneriády.

Další vzpomínkou, která napovídá, že už několik let před válkou nebyla situace rozhodně pro všechny idylickou, je pasáž o režiséru Leopoldu Jessnerovi, kterého Anna poznala ve třicátých letech ve Vídni, kam musel přesídlit z Berlína kvůli Hitlerovi. „*Utekl před děsným režimem 'Vůdce'...*“¹¹⁴ Neskončil však tak tragicky jako Langevin, podařilo se mu totiž utéct do Ameriky. Ve stejném textu Anna zmínila i doktora Beera, kterého umučilo gestapo a také herce Bassermanna, který byl „*židovskou persekucí vyštvaný do Ameriky*“,¹¹⁵ kde však přežil. Tady zase Anna vydestilovala celou problematiku

¹¹¹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Mé první setkání s Romain Rollandem, Nepodařená večeře.

¹¹² LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Dr. Bedřich Pacák, In memoriam dvou velkých Francouzů, O divadle, Vzpomínka na dvě drahé bytosti, Hosté z Francie, Literární hosté, Mé první setkání s Romain Rollandem, Nepodařená večeře.

¹¹³ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: In memoriam dvou velkých Francouzů.

¹¹⁴ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: O divadle.

¹¹⁵ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: O divadle.

předválečných a válečných let na děsný režim Vůdce a židovskou perzekuci. V jiném textu Anna psala o svém literárním příteli Ervinu Riegerovi, rakouském básníkovi, který za druhé světové války spáchal sebevraždu, ještě v době, kdy se zdálo, že vítězem se stane Německo. U Ervina Riegra působí Annin popis jeho životní tragédie nejméně zkratkovitě. Osvětliila důvod jeho odchodu ze světa přeci jen o něco obsáhleji než výrokem, že za to může nacismus.

Annin život samozřejmě nacistický antisemitismus ovlivnil také. A tentokrát se k ní nedostal oklikou jako během hilsneriády, ale zasáhl jí kvůli jejímu židovskému původu. Způsobila to proměna povahy antisemitismu. Pro tuto práci není důležité to, jak se nacisté dostali v Německu k moci, ale povaha jejich antisemitismu, tedy důvod, proč tento antisemitismus ovlivnil zrovna Annu Auředníčkovou. Situace v Německu nahrávala extremismu a Hitler pro řadu problémů, se kterými se stát potýkal, našel univerzálního viníka, židy. Opět jako už tolikrát v minulosti byla na židy uvalena vina za věci, za které vůbec nemohli. Hlavní však je odpověď na otázku, kdo byl pro nacisty žid? Židovství se totiž už nevymezovalo na základě odlišného náboženského vyznání, ani nešlo o národnostní odlišnost židů. Židé nejenže nebyli vnímáni jako součástí národa, ale nacistický antisemitismus šel ještě dál, udělal z židů lidi jiné rasy. Zdůrazňoval se odlišný a nízký původ židů, bylo na ně tedy nahlíženo jako na lidi s jinou „podstatou“, jako na podřadné osoby. Žid byl ten, kdo byl židovského původu. Nebral se ohled na to, jestli byl člověk židovského původu asimilován s kulturou státu, kde žil, ani na jazyk, kterým mluvil. Ani židé, kteří nebyli praktikující, nebo dokonce konvertovali ke křesťanství, neměli situaci o nic snazší, měli židovský původ a to stačilo. Už to z nich dělalo osoby nežádoucí, poznamenané.¹¹⁶ Vzhledem k této povaze antisemitismu je jasné, že musel dřív nebo později zasáhnout i Annu Auředníčkovou, její židovský původ byl nesporný, oba rodiče byli původně židé, nacisté nebrali v potaz to, že ona sama se za židovku nepovažovala. Situace pro Annu tedy nebyla o nic snazší než pro jiné židy.

V jednom textu, který je převážně vyprávěním o večeři pořádané ve vídeňském bytě Auředníčkových pro významné hosty, se nachází i poznámka, že podobné společenské akce trvaly jen „do doby, kdy nás Hitler vyhnal z Vídně“.¹¹⁷ Takováto formulace je samozřejmě trochu literárně nadsazená, ale vystihuje základní podstatu situace. Ani v této souvislosti se zatím Anna nezmínila o svém židovském původu, prostě

¹¹⁶ Gerald MESSADIÉ, *Obecné dějiny antisemitismu – od starověku po 20. století*, Praha 2000, s. 272–295.

¹¹⁷ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Nepodařená večeře.

jen napsala, že ji Hitler vyhnal z Vídně. Jak je patrné z výše zmíněných textů, přestože Anna žila ve Vídni dost dlouho spokojený život, nedokázala zcela od svých vzpomínek na tuto příjemnou dobu odloučit vzpomínky na to zlé, co následovalo, když o tomto životním úseku po letech psala. Podobně jako dávala do kontrastu dobu před hilsneriádou a po ní, tak i tady vznikl ostrý kontrast. A opět konec jedné šťastné epochy v Annině životě šel ruku v ruce s antisemitismem a fanatismem některých lidí.

První rány, které přerušily klidnou vídeňskou epochu, však spadají do dřívější doby než odchod z Vídně kvůli Hitlerovi. Situace se pro Annu Auředníčkovou zhoršila už na začátku 30. let, pouze v článcích o těchto trablích buď úplně pomlčela, nebo o nich podala jen velmi kusé informace. Více informací o začínajících problémech může poskytnout Annina korespondence s přáteli. První ranou byla nemoc a smrt Annina manžela Zdenka Auředníčka, zemřel v roce 1932, byla to velká životní ztráta, protože manžel byl Anně skutečnou oporou. O tom, jak těžká pro ni byla manželova smrt, napsala Anna příteli Otokaru Fischerovi v dopisu z 28. září 1932. Děkovala mu za slova útěchy a dále napsala, že sice tušila vážnost manželova zdravotního stavu, tak jeho odchod nečekala tak náhle. Dále psala: „*Spousta povinností mne nutí do práce. Musím dále, ačkoliv světlo mého života zhaslo.*“¹¹⁸ Anna tedy řešila problémy osobního rázu, byla teď odkázána na finance, které našetřili za manželova života a na své vlastní výdělky. Starosti však měly ještě přibývat. Od roku 1933 se začala i ve Vídni situace přiostrřovat, nacionalismus a antisemitismus prosakoval rakouskou společností a vzhledem k povaze tohoto antisemitismu se tyto změny nemohly nedotknout také Anny Auředníčkové. Anna alespoň v základních obrysech věděla, co se děje v Německu, někteří umělci odtamtud odcházeli právě do Rakouska (třeba již zmiňovaný Leopold Jessner), ale Anna měla přicházející nepříjemnosti pocítit na vlastní kůži.

Své nesnáze svěřila v dopisech příteli Arne Laurinovi. Už v roce 1934 vnímala jistě změny ve společnosti, charakterizovala je jako obtížné časy, vnímala, že pro židy není situace úplně příznivá. Anna si uvědomovala velmi dobře podstatu přicházejících problémů, židy však opět zmínila jen krátce, v jedné větě, a ani v soukromém dopise přímo nepřiradila sebe samu do množiny židů. O svých vlastních problémech hovořila hlavně v souvislosti s finančními starostmi, klesl totiž zájem o její překlady. Napsala příteli, že byla přetržena její spolupráce s téměř všemi novinami v Německu, ale i velká část vídeňských listů už neměla o její překlady zájem. Práci dávala v předchozích letech

¹¹⁸ LA PNP, fond Fischer Otokar, Korespondence vlastní, přijatá, Anna Auředníčková Otokaru Fischerovi, Vídeň 28. září 1932.

mnoho sil a najednou bylo všechno pryč. Naštěstí nebyla úplně bez práce, měla řadu známých, takže se jí některé překlady ještě dařilo zveřejňovat, některé i pomocí Arne Laurina, který byl novinářem v Praze. Články o této nesnadné části vídeňského období mlčí, důvodem bude nejspíš to, že Anna neměla zálibu ve stížnostech a naříkání. Raději vzpomínala na šťastnější časy. Dokonce i v dopisech, kde se Laurinovi svěřovala se svými nesnázemi, je nerozvedla příliš dopodrobna, a pak se ještě omlouvala, že ho těmito starostmi zatěžuje. Navíc si byla dle svých slov vědoma, že jsou i lidé, kteří mají vážnější starosti.¹¹⁹ Anna nakonec musela kvůli omezeným finančním možnostem v roce 1935 opustit byt, ve kterém doposud bydlela, a přestěhovat se do menšího. I o tom napsala Arne Laurinovi a připojila do téhož dopisu komentář shrnující všechny nepříjemnosti: „*Doby jsou skutečně těžké.*“¹²⁰ Poslední léta ve Vídni tedy nebyla lehká a definitivně ukončil Annino vídeňské období rok 1938, kdy proběhl anšlus Rakouska. Anna se tehdy zařídila podle doporučení, „*na radu našeho vídeňského vyslanectví jsem se uchýlila před hrozícím nebezpečím do Prahy.*“¹²¹ Nejhoršímu vlivu antisemitismu tak prozatím unikla. O svém židovském původu Anna v této souvislosti stále nenapsala ani slovo.

Doba po přestěhování do Prahy měla být pro Annu další nesnadnou životní etapou, opět spojenou se starostmi o zaopatření slušného živobytí. „*Němci mě připravili samozřejmě o všechny úspory mého muže, který jimi chtěl zajistit mé klidné stáří.*“¹²² Její úspory skutečně propadly v Rakousku Němcům, stejně jako když odešli do Vídne, musela i nyní začínat Anna od začátku a opět jí k tomu dohnal antisemitismus. Anna však byla v horší pozici než před lety jako nováček ve Vídni, nyní už neměla oporu v manželovi a také byla o mnoho let starší. Místo aby se však mohla věnovat svým zájmům a měla zajištěné klidné roky, musela se znovu snažit, aby měla vůbec z čeho žít, začala tehdy vyučovat zájemce cizím jazykům.¹²³ Anna navíc pocítila i vliv vzrůstajícího antisemitismu, ten se začal projevovat už v období pomnichovském a po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 se stal součástí oficiální politiky. V platnost vstoupila řada omezení týkající se židů, stali se druhořadými obyvateli. Také se dostávali

¹¹⁹ LA PNP, fond Laurin Arne, Korespondence vlastní, přijatá, Anna Auředníčková Arne Laurinovi, Wien 4. 2. 1934 a Anna Auředníčková Arne Laurinovi, Wien 17. 2. 1934.

¹²⁰ LA PNP, fond Laurin Arne, Korespondence vlastní, přijatá, Anna Auředníčková Arne Laurinovi, Ve Vídni 18. 3. 1935.

¹²¹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

¹²² LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

¹²³ Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace, Praha 2010, s. 151–152.

do společenské izolace, i bývalí přátelé se k nim začali otáčet zády. Ne že by všichni byli antisemité, ale lidé se báli, že by mohli být označeni za přátele židů a kvůli tomu pak perzekuováni, našlo se jen pár odvážných, kteří se rozhodli poskytnout svým židovským známým pomoc.¹²⁴ Vzhledem k tomu, že podle nacistických rasových zákonů byla Anna židovka, vztahovala se na ni všechna omezení a musela si projít všemi obtížemi jako ostatní židé. Také se setkala s odmítavými postoji okolí, navíc velkou část přátel měla v zahraničí a cítila se opuštěná. O tom se nedochovalo svědectví v článcích, protože v textech, které měly být veřejně publikované, Anna toto období vynechává, nejspíš z toho důvodu, že by musela napsat něco nepříznivého i o některých svých přátelích. Svědectví o Anniných útrapách se však dochovalo v dopisech, které napsala své přítelkyni Oldře Sedlmayerové.¹²⁵

V jednom dopise z roku 1939, si Anna posteskla, že se jí přítelkyně už dlouho neozvala a nereagovala na její poslední dopis. Také jí mrzelo, že se ani paní Plamínková neozvala alespoň prostřednictvím telefonu, že jí píše přátelé z ciziny, ale její krajanky se o ni nezajímají, přestože o její přítomnosti v Praze vědí. Anna Auředníčková okusila tedy již tehdy pocit opuštěnosti. Také nemohla nikde zveřejnit své překlady, takže jedinou možností výdělků pro ni byla výuka jazyků. V témže dopise píše o další nesnázi, se kterou se v roce 1939 potýkala, její syn byl vážně nemocen, prý to byly problémy s ledvinami a jeho stav byl opravdu velmi vážný. Starost o děti byla pro Annu v té chvíli horší než vlastní nesnáze. Napsala: „*Starost mám ovšem o děti, hlavně o zdraví Zdendy a o budoucnost Andy. Já tu poslední kapitolu už ňák doklepu.*“¹²⁶ Z celého dopisu je patrné, že jej pisatelka napsala ve velkých starostech, které potřebovala někomu vyličít, aby si trochu ulehčila od jejich tíhy. Na konci se omlouvá za to, že dopis ladila tak melancholicky, ale podepisuje se jako „*Vaše sestárlá a ustaraná Anna Auředníčková*“.¹²⁷

Další dopis, který je výpovědí o nesnadném roku 1939, je opět dopis Oldře Sedlmayerové z 26. prosince. Anna poděkovala přítelkyni za vánoční přání, ale s menší výčitkou se podivila tomu, že se jí neozvala dříve a že jí nenapsala ani řádek, když jí před pěti měsíci zemřel syn. O smrti svého syna se Anna nezmínila jen v dopise, ale také

¹²⁴ Livie ROTHKIRCHENOVÁ, *Osud židů v Čechách a na Moravě v letech 1938-1945*, in: *Osud Židů v protektorátu 1939-1945*, Praha 1991, s. 17–37.

¹²⁵ LA PNP, fond Sedlmayerová Oldra, Korespondence vlastní, přijatá, Anna Auředníčková Oldře Sedlmayerové, Praha 22. května (rok 1939).

¹²⁶ LA PNP, fond Sedlmayerová Oldra, Korespondence vlastní, přijatá, Anna Auředníčková Oldře Sedlmayerové, Praha 22. května (rok 1939).

¹²⁷ LA PNP, fond Sedlmayerová Oldra, Korespondence vlastní, přijatá, Anna Auředníčková Oldře Sedlmayerové, Praha 22. května (rok 1939).

v článku, kde vzpomínala na svého známého Kamila Kroftu, kterého poznala ve Vídni. V tomto článku vzpomněla Anna i svého syna, jelikož měl narozeniny ve stejný den jako Krofta. Nepsala o povaze synovi nemoci, jen že zemřel v nešťastném roce 1939, musela se tedy vyrovnat ještě s touto velkou ztrátou. Zmínka o synově smrti se objevuje i v textu Má propagační činnost, ale také jen jako krátká poznámka. Nejpodrobnější svědectví tedy poskytují v této oblasti dopisy Oldře Sedlmayerové.¹²⁸

V dopise z prosince 1939 Anna nepsala jen o ztrátě syna, ale i o dalších problémech, jimž musela čelit. Napsala tato slova: „*Stala se ze mě stará ustrašená bába. Co ten krutý osud mě tak stihá? Má jediná útěcha jest má hodná dcera.*“¹²⁹ Anna se stejně jako v předchozím dopise svěřila přítelkyni se svou opuštěností, měla pocit, že na ni její dřívější přítelkyně zapoměly v době, kdy by potřebovala jejich společnost víc než kdy dříve. Tento prosincový dopis je snad ještě melancholičtější. Anna zažívala vlastně podobnou situaci jako za hilsneriády, vyčlenění ze společnosti, vyhýbavost přátel a k tomu ještě problémy s financemi. Naštěstí s ní žila její dcera Anna, která jí sice nemohla v mnoha ohledech pomoci, ale byla pro ni oporou, jak je patrné i ze slov dopisu.¹³⁰

O tom, co Anna zažívala v letech 1940–1942, její texty mlčí, nejspíš se však tyto roky nesly ve znamení stejných problémů, které popsala v dopisech své přítelkyni v roce 1939. Tyto problémy s pokračující perzekucí židů ještě stupňovaly. Také není bez zajímavosti, že v člancích, kde Anna alespoň útržkovitě píše o období, kdy musela čelit v Praze antisemitismu, stále nepíše o svém židovském původu, ani v dopisech Oldře Sedlmayerové o tom nenalezneme zmínku. Anna jen píše o nelehkých časech, o obtížích, které z toho pro ni osobně vyplývaly, ale nikoli o jejich příčině.

Poprvé Anna o svém židovství, nebo tedy spíš o židovství svého otce, napsala až ve spojitosti s internací v Terezíně. Konkrétně se můžeme dočíst toto: „*V roce 1942 jsem*

¹²⁸ LA PNP, fond Sedlmayerová Oldra, Korespondence vlastní, přijatá, Anna Auředníčková Oldře Sedlmayerové, Praha 26. prosince 1939.; LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost, Životopis A. Auředníčkové.; LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Vzpomínka na dvě drahé bytosti; Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace, Praha 2010, s. 152.

¹²⁹ LA PNP, fond Sedlmayerová Oldra, Korespondence vlastní, přijatá, Anna Auředníčková Oldře Sedlmayerové, Praha 26. prosince 1939.

¹³⁰ LA PNP, fond Sedlmayerová Oldra, Korespondence vlastní, přijatá, Anna Auředníčková Oldře Sedlmayerové, Praha 26. prosince 1939.; Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace, Praha 2010, s. 152.

*byla deportována do Terezína proto, že můj otec byl pokřtěný žid.*¹³¹ Čtenář Anniných textů, který by nevěděl o jejím židovském původu, by se tuto informaci dříve nedozvěděl. A i když už o tom Anna napsala, je tato informace jen stručná, Anna tuto skutečnost nijak nerozvádí. Zmiňuje ji, jelikož je to zcela jednoznačná příčina její internace v Terezíně, takže ji není možné zamlčet, ale omezuje tuto informaci jen na nejkratší možnou míru. Pak se v textu rovnou uchyluje k líčení své kulturní činnosti v Terezíně a svůj židovský původ nechává bez jakéhokoli dalšího komentáře.

¹³¹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

3. Terezín a návrat domů

Když byla Anna Auředníčková deportována v létě roku 1942 do Terezína, bylo jí téměř sedmdesát let. Anna se však i v Terezíně ukázala jako silná žena s pevnou vůlí, přes svůj věk a zdravotní obtíže přežila a po návratu vydala o svých zážitcích svědectví. Terezína se týká celá řada jejích článků a sepsala také delší text, knihu *Tři léta v Terezíně*.¹³² Ta je poměrně uceleným svědectvím o třech letech, které pisatelka prožila v Terezínském ghettu. Anniny texty jsou osobní výpovědi, z níž je jasně patrné, jak prožívala internaci, ale mohou poskytnout i vhled do každodenního života v ghettu. Annin transport byl vypraven v době, kdy byly masové deportace do terezínského ghetta pravidelné. Začaly na podzim roku 1941, kdy byl Terezín postupně přetvořen z bývalého pevnostního městečka na ghetto pro shromažďování židů z území protektorátu, později začali být do Terezína deportováni židé z jiných zemí okupovaných nacisty. V Terezíně však nebyli vězněni jen židé, terezínská Malá pevnost byla využívána jako vězení pro politické vězně. Od listopadu 1942 do března roku 1945 bylo do Terezína deportováno celkem 73 608 osob.¹³³

Anna psala o Terezínu jako o koncentráku, v člancích i ve vzpomínkové knize. Hned na začátku knihy napsala, že Terezín byl koncentrák, „*ačkoliv mírný koncentrák v porovnání s tolika jinými místy...*“¹³⁴ Svůj nucený pobyt v Terezíně označuje Anna jako vyhnanství. Už doba před povoláním do Terezína se nesla ve znamení různých omezení, nedostatku, strachu, „*strach bylo heslo té strašné doby...*“¹³⁵ Anna však měla zakusit ještě mnohem horší podmínky. Když opouštěla domov před odjezdem do Terezína, pociťovala velký strach, toto období bylo pro Annu největší zkouškou v jejím životě, v žádném jiném textu nepopisuje Anna takovou beznaděj. Napsala tato slova: „*Odjížděla jsem s přesvědčením, že jedu umřít.*“¹³⁶ V tu chvíli jí ani nenapadlo, že by se měla vrátit domů k dceři a žít normální život. Za povšimnutí stojí, že Anna ani v knize, ani v článku,

¹³² Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945. Tato kniha je spolu se dvěma jinými předmětem výzkumu Lisi Peschelové – Lisa PESCHELOVÁ, *Touha po milované vlasti: svědectví o české kultuře v terezínském ghettu a o poválečné reintegraci*, Česká literatura: časopis pro literární vědu 58 (4), 2010, s. 444–463. Autorčin výzkum je zaměřen na to, co mohou memoárové publikace starší generace židů vypovědět o jejich snaze přiřadit se po válce jednoznačně k české kultuře. I knihu Anny Auředníčkové tedy posuzuje z tohoto hlediska, hodnotí, jak Anna v knize zdůraznila své češství a proč tak učinila.

¹³³ Lívie ROTHKIRCHENOVÁ, *Osud židů v Čechách a na Moravě v letech 1938–1945*, in: *Osud Židů v protektorátu 1939–1945*, Praha 1991, s. 39–46.; Miroslav KRYL, *Osud vězňů terezínského ghetta v letech 1941–1944*, Brno 1999, s. 46–53.; Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 152–153.

¹³⁴ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 7.

¹³⁵ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 7.

¹³⁶ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 7.

kde psala o svém transportu do Terezína, nezmínila důvod, proč byla k transportu předvolána, o židovském původu v obou textech pomlčela, takže jediná zmínka o Annině židovství se nachází v krátké autobiografii *Má propagační činnost*.¹³⁷

Anna v souvislosti s odjezdem do ghetta psala o tom, jak těžké bylo loučení s dcerou. Dcera chtěla, aby zůstala silná. Právě myšlenky na dceru dokázaly Annu často dostat v Terezíně z nejhoršího, chtěla přežít kvůli ní. Než byla Anna s ostatními převezena do Terezína, shromáždili je v Praze ve Veletržním paláci, kde museli v provizorních podmínkách na slavnících čekat tři dny. Shromažďování lidí před transportem byl běžný postup, stejně tak čekací lhůta tři dny, během které probíhala registrace osob, odevzdávání osobních dokladů a peněz. Už v této počáteční fázi si Anna všimla praktik příslušníků SS, toho, jak vězně záměrně zastrášovali. Za povšimnutí stojí Annina vzpomínka na muže, který se uložil na matraci vedle ní. Celé dny prý nadával na nespravedlnost, že musí sdílet „*židovský osud*“,¹³⁸ když jeho dcera si vzala křesťana. Stejně jako Anna Auředníčková byl i tento člověk podle rasových zákonů považován za žida. Nezáleželo na tom, jestli se oni sami k židovství hlásili.

V Anniných textech se dochoval podrobný popis cesty z Prahy do Terezína. Začala přesunem z Veletržního paláce na nádraží, odkud pokračovali vlakem. Vycházeli ve tři hodiny ráno a Anna si musela sama odnést batoh i kabelu s potravinami. Tyto přesuny v rámci Prahy byly záměrně plánovány na noc, aby nepřitahovaly přílišnou pozornost obyvatel města. Na pochod je řadili příslušníci SS a pomáhal jim jeden žid. Anna o něm psala jako o jejich židovském pomocníkovi a nehodnotila ho příliš lichotivě, napsala o něm, že to byl „*podlý, mizerný chlap*“.¹³⁹ Tento muž kdysi pracoval jako obuvník ve Vídni, Anna o něm mluvila jako o šejdiři, který vylákal z řady důvěřivých židů peníze, když jim nasliboval, že je dostane do Palestiny. Za povšimnutí stojí tato pasáž především proto, že je jedna z mála míst v knize, kde Anna výslovně zmiňuje židovství.

Cesta vlakem nebyla o nic lehčí než cesta na nádraží. V přeplněném vlaku zažívala Anna nepříjemné pocity stísněnosti a zoufalství. Udělalo se jí zle a omdlela, takže k ní museli zavolat lékaře, na toho vzpomíná s vděčností za jeho péči. Anně bylo opravdu hodně zle, myslela si, že nepřežije. „*Člověk vydrží ovšem víc, než tuší – té zkušenosti jsem*

¹³⁷ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 7–8.; LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Terezín (soubor článků): *Vzpomínám na Terezín*. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: *Má propagační činnost*. Životopis A. Auředníčkové.

¹³⁸ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 9.

¹³⁹ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 10.

za tři léta v Terezíně nabyla.“¹⁴⁰ Náročná cesta nekončila ani jízdou vlakem, ten totiž jezdil jen do Bohušovic, z kterých to bylo do Terezína ještě půl hodiny pěšky. Pro některé starší a nemocné byla přistavena nákladní auta, ale Anně nedovolili auto využít a poslali ji pěšky, přestože se za ni přimlouval doktor Felix, který ji ošetřoval ve vlaku. Doktor jí však alespoň pomohl s batohem a kabelou. Po příchodu je čekala ještě prohlídka zavazadel, kterou prováděli četníci. Anna poznamenala: „*Četnictvo se vůbec chovalo vůči nám Čechům přátelsky.*“¹⁴¹ A ještě dodala, že tohle nebyl jen její dojem. V této pasáži textu je patrné, že Anna se řadí především do množiny Češi, takže o tom píše zcela explicitně. A píše jen o Čechách, tedy ne o českých židech, tuto identitu naopak zatlačuje do pozadí. Výroků podobného rázu najdeme v Anniných textech více.¹⁴²

„*Děsný a tak ubohý začátek*“¹⁴³ však cestou neskončil. Když Anna poprvé přišla do pokoje, kde se měla ubytovat, zažila překvapení a zděšení. Bylo tam již několik starých žen, matrace a všechny jejich věci narovnané okolo působily na Annu jako cikánské ležení a plna zděšení z pokoje utekla. Nedošla však daleko, když chtěla vyjít ven z domu, zastavil ji strážník a vysvětlil jí, že sama na ulici nesmí. Anna si v té chvíli konečně uvědomila plný rozsah svého postavení, uvědomila si, že je opravdu vězeň. Musela se tedy chtít nechtít vrátit do pokoje, ale naštěstí se jí spolubydlící pokoušely utěšit. Což Anna potřebovala, protože najednou měla žít v podmínkách téměř nelidských, to jí nahánělo hrůzu.

Za zmínku stojí jeden Annin výrok z knihy *Tři léta v Terezíně*: „*Mé spolubydlící byly na štěstí Češky, rozhodně jsem si tak rychleji zvykla.*“¹⁴⁴ Anna byla Češka, i se tak vnímala, ale formulace, že spolubydlící byly naštěstí Češky, vyznívá pro cizince až příliš odmítavě na to, že Anna měla za život spoustu přátel v cizině, a také v Terezíně se přátelila s řadou cizinců. Podobnou pasáž obsahuje i jeden Annin článek,¹⁴⁵ tam také psala o tom, že byla ráda za spolubydlící Češky, ale tím, že je myšlenka více rozvedena, nepůsobí v článku výrok tak odmítavě vůči cizincům. Anna ve svých textech často balancuje na hraně toho, že chce zdůraznit své vlastenectví, spojení s Čechy a českou kulturou, ale zároveň její kontakty byly dosti mezinárodní, takže někdy působí

¹⁴⁰ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 11.

¹⁴¹ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 12.

¹⁴² Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 9–12.; LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Terezín (soubor článků): Vzpomínám na Terezín.; Livie ROTHKIRCHENOVÁ, *Osud židů v Čechách a na Moravě v letech 1938–1945*, in: *Osud Židů v protektorátu 1939–1945*, Praha 1991, s. 39–46.

¹⁴³ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 14.

¹⁴⁴ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 15.

¹⁴⁵ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Terezín (soubor článků): 28. května v Terezíně.

zdůrazňování češství až trochu šroubovaně. Avšak musíme vzít v úvahu, že sama sebe definuje právě jako Češku. A rozhodně nelze Annu obvinít z toho, že by jiné národy haněla, celkově totiž Anna nehodnotila lidi podle národnosti či náboženství, ale podle osobních kvalit.

O zdůrazňování příslušnosti k Čechům napsala ve své studii Lisa Peschelová.¹⁴⁶ Peschelová soudí, že tak Anna činila proto, že se chtěla jednoznačně přiřadit k české kultuře, aby jí po válce náhodou někdo neoznačil za Němku. Píše, že Anna jako německy mluvící potřebovala po válce (jako jiní německy mluvící židé) ukázat své češství, aby byla lépe přijata. Annu však není možné takto zařadit do skupiny německy mluvících židů. Anna sice německy uměla výborně, ale jejím mateřským jazykem byla čeština, používala ji i v soukromé komunikaci. Zájem o českou kulturu prostupoval celý její život, takže zařazení sama sebe do množiny Češi není rozmarem posledních let. Do množiny židů zařadili navíc Annu až nacisté, ona sama se za židovku nepovažovala. S řadou jejích spoluvězeňů jí tedy nepojilo židovství, ale právě češství, proto Annino my v textech o Terezíně neznamená my židé, ale většinou to znamená my Češi.

Na lidi měla Anna v ghettu štěstí, jinak ale byly její začátky spjaty ještě s dalšími nepříjemnostmi. Anně ukradli kufr a nedostala ani své peřiny, větší zavazadla se totiž posílala zvlášť a nebylo výjimkou, že se některé z nich ztratilo. Peřiny se k Anně nakonec dostaly, ale kufr už nikdy neviděla. Musela si vystačit s pár kousky oblečení v batohu. První dny navíc neměla ani matraci, takže musela několikrát přenocovat na holé zemi přikrytá jen svým zimním pláštěm. Správce budovy vylíčila Anna jako milého Brňana, a ten jí nakonec matraci sehnal, takže se její příbytek o něco zlepšil.

Annu neděsil jen terezínský způsob bydlení, ale rovněž způsob a kvalita stravování. Celkově žití, do kterého byla uvržena, jí připadalo nedůstojné. Ještě ke všemu si Anna na úvod v Terezíně prodělala úplavici. V této souvislosti Anna vzpomínala na to, že se několikrát dostala v Terezíně do vážné situace, ale naštěstí se vždy setkala s nějakým hodným člověkem, který jí poskytl pomoc. Za tuto pomoc připisuje zásluhy Bohu. „*Byla jsem vždy zbožná – a Terezín mě v mé víře posílil.*“¹⁴⁷ Když onemocněla úplavicí, postaral se o ni jeden český lékař, byla přemístěna do ženijních kasáren, kde byla i nemocnice. Anna vzpomínala, že během nemoci jí uchránili před nejhorším jen hodní lidé okolo. Přemýšlela tehdy prý o sebevraždě, chtěla si vyhlédnout nějaké okno a skočit, ale nakonec

¹⁴⁶ Lisa PESCHELOVÁ, *Touha po milované vlasti: svědectví o české kultuře v terezínském ghettu a o poválečné reintegraci*, Česká literatura: časopis pro literární vědu 58 (4), 2010, s. 444–463.

¹⁴⁷ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 15.

se vzchopila, podařilo se jí překonat nejhorší, myslela na dceru a na to, že kvůli ní chce žít. „*A od té doby, jsem si řekla, že svůj osud musím nést, a že musím věřit v dobrý a šťastný konec. (...) hlavním předpokladem je zdraví a pak silná vůle, v tom jsem se přesvědčila.*“¹⁴⁸

Anna se postupně z nemoci zotavila, i poté zůstala v ženijských kasárnách. Její spolubydlící na pokoji byly také Češky a s těmito ženami v kasárnách, která sloužila jako starobinec, přečkala Anna své vyhnanství až do konce. Anna vzpomínala na jejich ubikaci, kde jediným prostorem, který člověk měl sám pro sebe, byla postel a poličky nad ní. Napsala, že se „*v posteli odehrával celý život*“¹⁴⁹ a přirovnávala jí k Diogenově sudu. Navíc člověk musel na poličku a na postel, či pod postel vměstnat veškerý svůj majetek, což pro Annu dle jejích slov nebyl zas takový problém, protože po krádeži kufru jí toho moc nezbylo. V Terezíně poznala skutečné minimum, které člověku stačí k životu, zjistila, s jakou trochou potravin, šatů a dalších věcí je člověk schopen žít. Naštěstí měla oporu ve spolubydlících a postupem času se seznámila i s řadou dalších lidí, kteří jí pomohli přežít terezínské vyhnanství. Špatné podmínky vězňů v Terezíně popsal ve své studii například Miroslav Kryl, můžeme se dočíst o špatné stravě, o přeplněných ubikacích a dalších nepříjemnostech, jimž musel člověk v Terezíně čelit. Krylův popis se v mnohém shoduje s osobním svědectvím Anny Auředníčkové.¹⁵⁰

Jakmile si Anna alespoň trochu zvykla na běh života v Terezíně, na nedostatek jídla, nepohodlí a absenci soukromí, začala toužit po práci, potřebovala se nějak zaměstnat, aby celé dny nezahálela, to by čas v této hrozné situaci utíkal ještě pomaleji. Nabídla se ošetřovatelkám, že pro ně bude látat punčochy, ty její nabídku přijaly a prospěch z toho plynul oběma stranám. U látání punčoch začala i další Annina činnost v Terezíně a to její vypravování. Jednou ji totiž ošetřovatelky požádaly, jestli by jim nemohla vyprávět něco ze svého života. Jelikož Anna prožila dlouhý život, znala mnoho lidí a dost cestovala, měla o čem vyprávět, a také to dělala ráda. Časem vyprávěla i ošetřovatelkám v dalším pokoji a pak ještě mnoha dalším zájemcům. Také byla požádána, aby přednášela pro děti a mládež, což mělo pomoci alespoň částečně nahradit zakázané vyučování, tuto činnost prý přijala s potěšením. Také napsala pár článků pro noviny, které mládež připravovala.

¹⁴⁸ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 16.

¹⁴⁹ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 17.

¹⁵⁰ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 12–18. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Terezín (soubor článků): Vzpomínám na Terezín.; Miroslav KRYL, *Osud vězňů terezínského ghetta v letech 1941–1944*, Brno 1999, s. 54–58 a 68–70.; Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 153.

Anna přednášela o českých spisovatelích, o divadle, o svých cestách do ciziny, a také o různých jídlech, která ochutnala, o tom prý věčně hladoví lidé v Terezíně slýchali s velkou oblibou. Anna těžila z toho, že uměla jazyky a mohla tedy přednášet nejen Čechům, ale i cizincům. Nakonec musela s přednáškami v češtině přestat úplně, vyšlo totiž nařízení, že přednášky se musí konat už pouze v němčině. Anna se prý také často zmiňovala o T. G. Masarykovi a Edvardu Benešovi, to ovšem musela činit skrytě, spíš v narážkách, protože o politice se v Terezíně mluvit nesmělo. Se svými spolubydlícími si Anna tajně připomínala Masaryka a Beneše také malými oslavami ve dny jejich narození. Podobně tajně slavily sváteční 28. říjen.¹⁵¹

Už v člancích o dřívějším období Annina života je patrné, že Anna uměla i v těžkých chvílích ocenit příjemné maličkosti a najít alespoň nějaké hezké momenty a detaily. Rovněž články a kniha, kde vypráví o Terezíně, svědčí o tom, že Annu její sklon k optimismu neopustil. Po čase si i v Terezíně začala všimnat hezkých drobností. Třeba kostelíku nebo lip, ty si Anna velmi oblíbila. „*Byla bych Terezín v době svého pobytu pojmenovala městem lip a lží. Všude lípy, nádherné stromy, v květnu a červnu opojná vůně. A události v tomto městě – samá lež. Co podnikli esesmani, lež, lež a podvod. Celý nacismus byl postaven na lžích.*“¹⁵² Anna v tomto odstavci popsala částečně v metaforách, jak vnímala Terezín, jaké pro ni byly rozpory mezi hrůzami, které zažívala, a krásami stromů a jiných drobných radostí, díky kterým to vydržela. Podobných pasáží, kde by Anna takto rozsáhleji kritizovala své vězňatele, se v knize moc nevyskytuje, v této pasáži je nejvíce cítit Annino rozhořčení a silné emoce, které prožívala. Jindy v textu spíš popisuje, jaké nepříjemnosti pro ni a její spoluvězně z nacismu vyplývaly, než že by narážela na samotnou zcestnou podstatu této ideologie.¹⁵³

„*Stálé změny a stálý strach to byl program těch ukrutníků.*“¹⁵⁴ Udržování strachu a napětí, to je jedna z praktik, kterou Anna „ukrutníkům“ vyčítá opakovaně. Píše o záměrném zastrahování a o tom, jak se často měnila různá nařízení, která byla někdy dosti nesmyslná, ale neustálé změny udržovaly lidi v neustálém napětí a obavách. Největším postrachem Terezína byly transporty, protože představovaly cestu do

¹⁵¹ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 18–19, 24–25 a 98–107. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Terezín (soubor článků): 28. května v Terezíně, Noviny v Terezíně, Vzpomínám na Terezín.; LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.; Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 153–155.

¹⁵² Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 18.

¹⁵³ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 18. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Terezín (soubor článků): Tragikomická epizoda z Terezína.

¹⁵⁴ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 20.

neznáma. Anna vnímala u transportů jako největší zlo, že kvůli nim byly často rozděleny rodiny. Anna tento strach popsala v souvislosti se svým předvoláním do transportu, to obdržela v listopadu roku 1942. Popisuje své naprosté zoufalství, naštěstí však měla v Terezíně známé, tentokrát došla za bývalým kamarádem svého syna, který byl v Terezíně zubařem a ten jí díky svým kontaktům zajistil vyřazení z transportu. Čekání na lístek o vyřazení však bylo dle Anniných slov utrpení a nápor na její nervy. Anna také zmiňuje dalšího člověka, který jí před transporty chránil v pozdější době, byl to právník Ruda Bergmann, který pracoval ve správě zásobování. Anna ho znala z různých přednášek a byla na jeho ochranné listině, která jí zajistila, že už nebyla nikdy zařazena do transportu.¹⁵⁵

Terezínské vězně však neděsily jen transporty, další metodou, jak udržet obavy, byly různé komise, které kontrolovaly ubikace. Interní komise, kterou posílala židovská správa a která se vlastně skládala ze spoluvězňů, popisuje Anna jako neškodnou. Mnohem nebezpečnější byla německá komise. Komise bývaly hlášené dopředu, aby se pokoj stihl náležitě uklidit. Pak existovala ještě jedna komise, ta byla jediná neohlášená, tvořily ji ženy, dvě nebo tři Němky a jedna židovka (ta k tomu byla podle Anniných slov přinucena). Tato komise nekontrolovala uklizenost ubikací, ale kradla. Ženy prohledávaly vězňům jejich majetek, a co uznaly za trochu cenné, to jim zabavily. Jen jedné komise se vězni nebáli, ale naopak do ní vkládali jisté naděje, že pomůže zlepšit jejich situaci, to byla komise mezinárodní. Při jejím ohlášení začali všichni doufat v lepší budoucnost. Anna však vylíčila, jak se Němcům podařilo jejich špatnosti skrýt. Celý Terezín se dlouho před příjezdem komise chystal, uklízel, pěstovaly se květiny a trávníky, dokonce se postavil hezký pavilon pro děti. Anna to označuje za podvod, který ovšem vyšel, komisi bylo ukázáno jen to hezké a do místností, kde se mačkalo třeba padesát ubožáků, se vůbec nedostala. Anna celé tohle nachystané pozlátko označuje za Potěmkinovy vesnice, každopádně se tento podvod podařil, takže po návštěvě komise žádné zlepšení pro vězně nenastalo. Komise, na kterou Anna vzpomínala, byla mezinárodní komise Červeného kříže, která navštívila Terezín v roce 1944. V závěrečné zprávě této komise byl skutečně celý Terezín vylíčen v mnohem lepším světle, než odpovídalo skutečnosti.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 20–23 a 70.; Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 153–154.

¹⁵⁶ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 27–34. Miroslav KRYL, *Osud vězňů terezínského ghetta v letech 1941–1944*, Brno 1999, s. 92–125.

Podstatný prostor v knize i v dalších textech věnovala Anna kultuře, to pro ni byla důležitá součást života v Terezíně. V ghettu se sešlo mnoho učenců a umělců, takže se pořádaly různé přednášky, koncerty, hrálo se divadlo. Anna ráda kulturní akce navštěvovala. A také se na kulturní činnosti aktivně podílela, kromě již zmiňovaných přednášek pořádala například recitační večery, nebo předčítala zájemcům knihy, které se jí podařilo sehnat v terezínské knihovně. V kapitole o kultuře také Anna poprvé explicitně píše o svém římskokatolickém vyznání, když líčí založení a fungování katolické obce v Terezíně, jejíž byla členkou. Víra jí byla v Terezíně velkou oporou. „*Byla to víra, která nás spojila, a naděje na vítězství dobra která nás posilovala.*“¹⁵⁷ O židovských bohoslužbách nebo o oslavách židovských svátků se Anna nezmiňuje, vzpomíná na křesťanské svátky a mše, tedy na to, co se jí bezprostředně týkalo.¹⁵⁸

V souvislosti s kulturou se vyskytuje v knize jedna zajímavá věta, Anna píše o přednáškách doktora Baecka, které zajímaly lidi všech národů „*i vyhnaného Němce-Žida, který už Němcem přestal být*“.¹⁵⁹ Taková formulace může působit zvláště, když vezmeme v úvahu, že to byla nacistická rétorika, které vyčlenila německé židy mimo národ. U Anny však tento výrok není myšlen nijak antisemitsky, Anna se pravděpodobně potýkala s jakýmsi rozporem. Němci obecně pro ni byli věznilé a utlačovatelé, ale němečtí židé pro ni byli spolutrpitele, se kterými soucítila stejně jako s ostatními spoluvězni. Když o nich tedy napsala, že přestali být Němci, nechtěla jim nikterak upřít příslušnost k jejich národu, jako to dělali nacisté, ale znamenalo to v jejich očích něco pozitivního, vyčlenila je zvlášť, protože pro ni nebyli součástí těch krutých Němců, kteří je v Terezíně sužovali.

Anna také vzpomínala na řadu lidí, které v Terezíně poznala. Napsala o těch, kteří se jí do paměti vryli díky něčemu dobrému, ale také o lidech, na které si pamatovala pro jejich špatnost. Slova odsouzení měla Anna především pro terezínské otrokáře, ukrutníky, Němce, esesmany nebo nacisty, jak je ve svých textech střídavě označovala. Nedokázala pochopit krutost, s jakou zacházeli s lidmi v Terezíně, byli pro ni sadisty a netvory.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 36.

¹⁵⁸ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 35–43 a 98–107. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Terezín (soubor článků): Vzpomínám na Terezín, Dr. Leo Baeck, In memoriam – Filosof, lázeňský sluha a kuchař, Tragikomická epizoda v Terezíně.; Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace, Praha 2010, s. 154–155.

¹⁵⁹ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 39.

¹⁶⁰ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 45–55.

I někteří lidé ze židovské správy však dokázali své funkce zneužívat ve svůj prospěch na úkor jiných, tyto lidi však Anna konkrétně nejmenuje.

Mnohem více Anna popsala všechny dobré lidi, kterých si vážila. Anna si velmi oblíbila již zmiňovaného dr. Leo Baecka, který měl na starost sociální péči v Terezíně, byl jedním z těch, kteří svou pozici ve správě využívali k pomoci ostatním. Dalším vzácným člověkem byla pro Annu paní Rychnovská, která pracovala v kanceláři sociální péče a byla vždy ochotná pomoci, pokud to bylo v jejích možnostech. Píše však i o jiných přátelích, kteří ji dokázali potěšit třeba jen milým slovem. Člověk, který pomáhal ženám na Annině pokoji milým slovem, ale rovněž tím, že jim někdy sehnal dřevo či uhlí, byl Karel Arnstein, syn jedné Anniny spolubydlící. Ve výčtu Anniných přátel z Terezína figurují jak Češi, tak příslušníci jiných národů. Anna například v dobrém vzpomínala na generála Friedländera, který byl dříve rakouským důstojníkem. O tomto pánovi se z Anniných vzpomínek můžeme dozvědět, že byl velmi pobožný katolík, který působil aktivně v terezínské katolické obci, ale také o něm napsala toto: „*Stal se Židem, protože jeho manželka byla Židovka.*“¹⁶¹ Z textu je jasné, že generál nebyl žid vyznáním, což neodpovídá tomu, že Anna vnímala židovství právě spíš jako otázku náboženství, o čemž svědčí i to, že sebe nepovažovala za židovku, kvůli konverzi svých rodičů. Pokud vezmeme v úvahu tuto skutečnost, je zřejmé, že svou poznámkou neřekla, že vnímá Friedländera jako žida. Vyjádřila tím to, že kvůli manželce ho jako žida vnímali Němci, a proto byl poslán do Terezína. Anna oceňovala jeho věrnost o 16 let starší manželce, kterou doprovodil do Terezína, přestože by ho rozvod před tímto osudem nejspíš zachránil.

Velký hold vzdala Anna ve svých vzpomínkách terezínským lékařům, lékařkám a ošetrovatelkám. Tyto profese byly naprosto nezbytné v místě, kde nemoci kvůli špatným podmínkám byly na denním pořádku. Anna dokázala ocenit všechny, kteří svou práci odváděli svědomitě, vzpomíná nejen obecně na prospěšnost těchto zdravotnických profesí, ale i jmenuje ty, se kterými měla sama dobré zkušenosti. Například sestru Martu, která se o ně starala ve starobinci a která Annu jako první požádala, aby jí u látání punčoch vyprávěla. Rovněž o lékařích a lékařkách píše Anna s obdivem, byla velmi vděčná třeba doktorce Lokešové, která jí vyléčila ze zápalu plic.¹⁶²

¹⁶¹ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 88.

¹⁶² Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 58–64 a 86–97. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Terezín (soubor článků): Osvědčily se ženy v Terezíně?, In memoriam – Filosof, lázeňský sluha a kuchař, Dr. Leo Baeck.

I Anna ovšem pomáhala, kde se dalo. O tom, jak pomáhala, píše s jakousi samozřejmostí a skromností, své zásluhy nevyzdvihuje. Ochota a touha pomáhat ji předurčila k funkci opatrovnice. Byla vrchní opatrovnící v ženijních kasárnách, kde byla ubytována. Měla na starost 600 lidí, starých nebo nemocných. Práce opatrovnice obnášela například to, že chodila nakoupit těm, kteří to sami nezvládali, nebo za ně zařídila nějakou jinou záležitost, třeba převzetí balíčku, dopravu prádla do prádelny apod. Měla osm pomocnic, ale často si lidé vyžádali Annu osobně, protože si ji oblíbili a důvěřovali jí. Anna plnila svou funkci důsledně a možná i nad rámec povinností, své svěřence chtěla potěšit, jak bylo v jejích silách, takže jim třeba předčítala, nebo vyprávěla, aby jim ukrátila dlouhou chvíli na lůžku.¹⁶³

V knize Anna popisuje řadu dalších zážitků z Terezína a skutečností, které dělaly pobyt v Terezíně buď snesitelnějším, nebo naopak horším. Kromě terezínské stravy, na kterou si Anna ztěžovala opakovaně, jí život znepríjemňovaly například štěnice. Klosety pro ni byly stejně hroznou zkouškou jako terezínská strava. Jakmile se ochladilo, museli lidé bojovat ještě se zimou na ubikacích, ne všichni měli k dispozici kamínka, a pokud ano, paliva byl často nedostatek. Anna bydlela na pokoji, kde kamínka byla, což pokládala za velkou výhodu, pokud tedy měly co přiložit. Mezi terezínskými vězni bylo pár výjimek, hlavně mezi řemeslníky, kterým byl přidělen kousek půdy, takže si mohli pěstovat zeleninu. Anna dva z nich učila cizí jazyky, za což jí v létě nosili trochu zeleniny. Další zeleninu jí za její přednášky nosila děvčata, která pracovala v zemědělství. Anna popsala, jaký to byl svátek, když se mohla podělit s kamarádkami. Připravily si jídlo s vitamíny, které jinak v terezínské stravě chyběly.

Důležitou součástí života v Terezíně byly balíčky, které mohli příbuzní nebo přátelé posílat. Balíčky znamenaly pro Annu hodně, věděla, že na ní dcera myslí a také v nich našla řadu věcí na vylepšení jídelníčku. Dalšími drobnými radostmi byly pro Annu květiny, ty sice byly vězňům zakázány, ale venku samozřejmě kvetly, takže z nich Anna mohla čerpat potěšení. Navzdory zákazu dokonce měla časem na okně květináč s muškáty, který před ohlášenými kontrolami schovávala pod postelí. A nemenší radost měla Anna z ptáčků, kteří jí létali na okno a pro které schovávala drobečky. Oporou jí byly také vzpomínky na lepší časy, vzpomínky, jimiž se často povzbuzovala, se týkaly T. G. Masaryka, kterého si vážila jako velké morální autority. Anna si dokázala najít něco

¹⁶³ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 64–66. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Terezín (soubor článků): Osvědčily se ženy v Terezíně?, Vzpomínám na Terezín. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

hezkého ve všem, kde to bylo jen trochu možné. Tato vlastnost jí jistě pomohla přežít Terezín, a nejen přežít, ještě pomáhat ostatním.¹⁶⁴

O konci války v Terezíně a návratu domů Anna v knize ani člancích skoro vůbec nepsala, alespoň ne uceleně. Ve spojitosti s jinými událostmi se občas vyskytne krátká zmínka, o tom, jak Němci opustili Terezín, o posledních transportech, nebo o epidemii tyfu. O těchto událostech se nedočteme chronologicky, ale útržkovitě. Jen z životopisu Má propagační činnost se dozvídáme, že když Anna Auředníčková opouštěla Terezín, bylo jí 72 let. Nic více se o Anniných posledních dnech v Terezíně nedočteme. Ani o poválečném období se z Anniných článků příliš nedozvíme. Dočteme o tom, jak se Československo vzpamatovává z války, nebo jak čínorodé jsou československé ženy, ale nic o Anniných vlastních osudech.¹⁶⁵ Jen v autobiografii Má propagační činnost napsala něco málo o své činnosti po návratu z Terezína.¹⁶⁶

Michaela Peroutková se ve své knize zabývá mimo jiné problematikou návratu židů z koncentračních táborů a jejich začleňováním do normálního života, při němž museli čelit řadě obtíží. Nežidovské obyvatelstvo rozhodně ne vždy vítalo navrátilce s otevřenou náručí, židé často nedostali zpět svůj majetek, který si před transportem u někoho uschovali, často se vlastně neměli kam vrátit, protože jejich dům už patřil někomu jinému. Také se museli vypořádat s těžko sdělitelnými, hrůznými zážitky a ztrátou rodinných příslušníků.¹⁶⁷ Dalo by se říci, že v mnoha směrech to měla Anna snadnější než řada jiných navrátilců. Nepřišla za války o blízké příbuzné, z nich měla už jen dceru v Praze a k té se také po válce vrátila, takže nebyla sama. To málo, co Anně z osobních věcí zbylo, zůstalo v bytě u dcery. V jednom článku o hilsneriádě¹⁶⁸ se Anna zmínila, že za války přišla o různé dokumenty a dopisy z období Hilsnerova procesu (mimo jiné i dopisy T. G. Masaryka), uschovala je u své známé, která je však ze strachu před trestem v době heydrichiády zničila. Pro Annu nejspíš nebylo snadné, zpracovat to, co prožila v Terezíně, ale jako jistý druh vyrovnání posloužily články a kniha, do kterých své zážitky zpracovala.

¹⁶⁴ Anna AUŘEDNÍČKOVÁ, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945, s. 69–84 a 108–114. LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Terezín (soubor článků): Vzpomínky, které mi pomáhaly zvládat terezínské peklo, Zemědělské pracovnice v Terezíně.

¹⁶⁵ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Články, fejetony, projevy, drobné rukopisy: Československo, Žena v Československu.

¹⁶⁶ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

¹⁶⁷ Michaela PEROUTKOVÁ, *Židovské identity v Československu před 2. světovou válkou a po ní*, Praha 2016, s. 70–97.

¹⁶⁸ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Rukopisy vlastní, Hilsneriáda (soubor článků): Kolem Hilsnerova procesu.

Rozhodně se však nedá říci, že by v době po návratu z Terezína zahálela. „Po osvobození jsem počala literárně zpracovávat své bohaté životní zkušenosti...“¹⁶⁹ Psala o svých zážitcích, ale také o řadě českých i zahraničních osobností, které v životě potkala. V tomto období, napsala Anna Auředníčková většinu článků, z nichž jsem čerpala do této bakalářské práce. Články psala s větším či menším časovým odstupem, ale Anna byla vždy dobrou pozorovatelkou i vypravěčkou, takže její svědectví jsou dosti obsáhlá a barvitá. Její články jsou rozmanité, ale největší prostor v literárním zpracování věnovala vedle své propagační činnosti, právě životním událostem, které byly ovlivněny antisemitismem, protože ten způsobil v jejím životě ty největší zvraty.

Anna své vzpomínkové články psala určitě s potěšením a kvůli touze něco dělat, v případě textů o Terezíně, to byl možná i způsob, jak se vyrovnat s děsivými zážitky. Anna však ani zahálet nemohla, její finanční situace nebyla v poválečné době úplně přívětivá a psaní jí bylo i zdrojem obživy. O úspory přišla už před válkou, když utekla před nacisty z Rakouska, penze jí na živobytí nestačila a musela se i po návratu z Terezína živit vlastní prací. Kromě psaní článků začala opět překládat české romány do němčiny (např. knihy Emila Vachka). Do této poválečné doby spadá rovněž Annina spolupráce s Československým rozhlasem. I přes tuto různorodou činnost se však Anna potýkala s nedostatkem financí. Postupem času zájem o Anninu práci klesal, po roce 1948 byl tento propad ještě výraznější, rozhlas s ní přestal spolupracovat a její vzpomínkové články byly uveřejňovány jen občas.

V souvislosti s klesajícím zájmem o Anninu práci se nabízí otázka, jestli se Anna nestala obětí komunistického antisemitismu, o němž píše ve svých studiích například Michaela Peroutková¹⁷⁰ nebo Petr Brod.¹⁷¹ Pro tuto otázku nelze nalézt jednoznačnou odpověď, vliv antisemitismu v tomto období není možné zcela vyloučit, ale nabízí se i jiná vysvětlení. Anna jakožto celoživotní obdivovatelka prezidentů Masaryka a Beneše, která svůj obdiv na veřejnosti nijak neskrývala, ale naopak ho ve svých člancích zapáleně líčila, mohla u komunistického režimu upadnout v nemilost ani ne tak pro židovský původ, jako spíš pro obsah svých námětů. Jana Brabencová uvádí, že pokles zájmu mohl

¹⁶⁹ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Doklady vlastní: Má propagační činnost. Životopis A. Auředníčkové.

¹⁷⁰ Michaela PEROUTKOVÁ, *Židovské identity v Československu před 2. světovou válkou a po ní*, Praha 2016.

¹⁷¹ Petr BROD, *Židé v poválečném Československu*, in: *Emancipácia Židov – antisemitizmus – prenasledovania v Nemecku, Rakúsko-Uhersku, v českých zemiach a na Slovensku*, edd. Jörg K. Hoensch – Stanislav Biman – Lubomír Lipták, Bratislava 1999, s. 177–189.

být alespoň částečně způsoben také tím, že postupně odcházela generace čtenářů, kterou Annina témata oslovovala.¹⁷²

Anna však nikdy úplně nepřestala s překladatelskou prací, jen jí zabírala čím dál tím více času než dřív, což bylo vzhledem k jejímu věku a narůstajícím zdravotním potížím pochopitelné. Anna zůstala aktivní téměř do konce života, když se jí však ke zlomenině stehenní kosti přidal ještě zápal plic, byl to pro starého člověka přílišný nápor. Anna Auředníčková zemřela 19. července roku 1957 ve věku 84 let.¹⁷³ A nelze než obdivovat její vytrvalost a sílu, s níž zvládala všechny překážky, které jí život přichytil.

¹⁷² Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 158.

¹⁷³ Jana BRABENCOVÁ, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 158–159.

Závěr

Nejtěžší životní situace v životě Anny Auředníčkové byly spjaty s antisemitismem. V této bakalářské práci jsem se zabývala tím, jak tyto situace prožívala, a jak tyto zkušenosti utvářely její pohled na antisemitismus. Pracovala jsem s texty Anny Auředníčkové, které jsou obsáhlým svědectvím o životě své autorky. Využila jsem především vzpomínkové články a knihu napsané v období po Annině návratu z Terezína. O některých částech Annina života se však v těchto pro veřejnost určených textech nedochovalo svědectví, a proto jsem několik bílých míst doplnila díky některým dopisům Anny Auředníčkové, které napsala přátelům.

I když Annin život byl antisemitismem velmi poznamenán, nelze ji počítat do řady jiných židovských pamětníků. Anna sice byla židovského původu, ale sama sebe za židovku nikdy nepovažovala. Už její rodiče konvertovali ke katolicismu a ona sama byla celý život praktikující katoličkou. Její výchova se nenesla v židovském duchu, ale v duchu českého vlastenectví a zájmu o českou kulturu. Proto Anna Auředníčková sebe sama nikdy neřadí do množiny židé, ale identifikuje se především na základě své národnosti, jako Češka. Tento faktor ovlivnil Annin pohled na antisemitismus a také to, kdy se antisemitismus dotkl jejího života. Anna Auředníčková žila v letech 1873–1957, během tohoto období se značně proměňovala povaha antisemitismu i jeho projevy. Právě podle těchto proměn lze vysledovat i vliv antisemitismu na život Anny Auředníčkové.

Vzhledem ke konverzi Anniných rodičů a tomu, že se plně asimilovali s českou společností a kulturou, nebylo na rodinu Schikových pohlíženo jako na židy. Dětství a mládí Anny Auředníčkové nebylo proto antisemitismem nijak poznamenáno. Poprvé do Annina života zasáhl antisemitismus během hilsneriády, když se její manžel, advokát Zdenko Auředníček, rozhodl ujmout obhajoby žida Leopolda Hilsnera, který byl obviněn z vraždy křesťanské dívky. Annu v té době neovlivnil antisemitismus přímo, kvůli jejímu židovskému původu, ale kvůli působení jejího manžela. Po Hilsnerově odsouzení se rodina dostala do nezáviděníhodného postavení vyvrhelů, se kterými se přestala stýkat i řada bývalých přátel. Před nenávisťnými reakcemi okolí nakonec Auředníčkovi unikli přestěhováním do Vídně. Tam museli začít budovat své postavení od začátku, i Anna pomáhala se zajištěním rodinného rozpočtu, a to svou překladatelskou činností. Nakonec si však ve Vídni vydobyli opět postavení vážené rodiny a začlenili se do české vídeňské menšiny. Zbavili se tedy nepříznivých následků hilsneriády a kvůli židovskému původu Anna zatím problémy neměla.

Situace se zhoršila během třicátých let, kdy se ke slovu dostával nacistický antisemitismus, který za žida považoval toho, kdo byl židovského původu, tedy i Annu Auředníčkovou. Nakonec Anna na doporučení Vídeň v roce 1938 opustila a přestěhovala se do Prahy, svou situaci tím však nezlepšila na dlouho, protože po březnu roku 1939 se nacistický antisemitismus projevil plně i v českých zemích a Annin život poznamenal stejně jako ostatní židy. Musela čelit řadě omezení a diskriminačních nařízeních, a nakonec byla v roce 1942 deportována do Terezína. Nucený pobyt v ghettu přes svůj pokročilý věk přežila a po válce se vrátila do Prahy k dceři. Anna zažila ještě téměř deset let komunistické éry, ve které projevy antisemitismu rovněž nelze popřít. Jestli však byla Anna poznamenána antisemitismem v tomto období, zůstává otázkou, v jejích textech jsem o tom svědectví nenalezla. Přiklonila bych se k tomu, že postupný pokles zájmu o Anniny články na konci 40. a během 50. let byl způsoben spíše nevhodností jejich námětů než židovským původem jejich autorky. Anna Auředníčková byla celoživotní obdivovatelkou prezidenta Masaryka a Beneše, což dávala ve svých článcích jednoznačně najevo.

Anna se ve svých textech příliš nezabývala podstatou antisemitismu, ale spíše jeho konkrétními dopady na její život. Zmiňovala se o něm pouze v přímých souvislostech se svými zážitky, v jejích textech je součástí jiných témat, nikoli hlavním tématem. Antisemitismus byl pro Annu naprosto nepochopitelnou záležitostí, stigmatizovat někoho pro jeho odlišné náboženské vyznání nebo původ, bylo jejímu vnímání světa zcela vzdálené. Anna dobře rozlišovala mezi situacemi, kdy jí antisemitismus ovlivnil přímo a kdy nepřímo. V důsledcích hilsneriády rozlišila Anna dvě linie, přímý vliv měl antisemitismus na židovskou menšinu v monarchii, na její rodinu však dopadl tento antisemitismus nepřímo. Annin rodina upadla v nemilost, protože se její manžel postavil většině a rozhodl se Hilsnera hájit. Anna manžela obdivovala pro jeho odhodlání a podporovala ho, vinni podle ní byli lidé, kteří se nechali antisemitismem ovlivnit. O vlivu antisemitismu ve třicátých letech Anna ve svých článcích převážně pomlčela, zmínky o některých jejích obtížích tohoto období lze však najít v soukromé korespondenci. Přímým dopadem antisemitismu a největší ránou byla pro Annu deportace do Terezína, v této souvislosti se také objevila první a jediná zmínka o jejím židovském původu. Situace, do kterých se Anna vlivem antisemitismu dostala, byly těžké po všech stránkách, ale pro Annu byla nejhorší ta skutečnost, jak krutě a nelidsky dokáží jedni lidé přistupovat k jiným. Tato absence slušnosti a lidskosti jí zasáhla proto, že to byly základní hodnoty, na kterých zakládala svůj vlastní přístup ke světu. Přestože Anna

prošla řadou těžkých životních zkoušek, z nichž nejhorší byl podle ní jednoznačně Terezín, dokázala je všechny ustát, zachovat si důstojnost a mnohdy ještě pomáhat druhým. Anniným osobním bohatstvím byl totiž její sklon k optimismu, a to, že si dokázala vždy najít činnosti, které ji naplňovaly.

Na základě textů Anny Auředníčkové by bylo možné rekonstruovat nejen její pohled na antisemitismus, ale rovněž její vztah k literatuře, divadlu i dalším oblastem umění, nebo její pohled na ženskou otázku. Anniny texty, kde vzpomíná na dětství a mládí, by také bylo možno využít ke studiu každodenního života měšťanské rodiny na konci 19. století. Tento potenciál textů však nebylo možné využít pro tuto bakalářskou práci a mohou tak být předmětem dalšího případného bádání.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Literární archiv Památníku národního písemnictví

Fondy:

Auředníčková Anna

Laurin Arne

Fischer Otokar

Sedlmayerová Oldra

Herites František

Tištěné prameny

AUŘEDNÍČKOVÁ, Anna, *Tři léta v Terezíně*, Praha 1945.

MASARYK, Tomáš Garrigue, *Nutnost revidovati process Polenský*, Praha 1899.

Literatura

BRABENCOVÁ, Jana, *Zásluhy žen rychle stárnou: Anna Auředníčková*, in: *Cesty k samostatnosti. Portréty žen v éře modernizace*, Praha 2010, s. 139–162.

BROD, Petr, *Židé v poválečném Československu*, in: *Emancipácia Židov – antisemitizmus – prenasledovania v Nemecku, Rakúsko-Uhersku, v českých zemiach a na Slovensku*, edd. Jörg K. Hoensch – Stanislav Biman – Ľubomír Lipták, Bratislava 1999, s. 177–189.

ČERNÝ, Bohumil, *Justiční omyl – hilsneriáda*, Praha 1990.

FRANKL, Michal, *Emancipace od Židů – Český antisemitismus na konci 19. století*, Praha – Litomyšl 2007.

HEITLINGEROVÁ, Alena, *Ve stínu holokaustu a komunismu – čeští a slovenští Židé po roce 1945*, Praha 2007.

IGGERSOVÁ, Wilma Abeles, *Emigrace německých a rakouských židů do Československa*, in: *Emancipácia Židov - antisemitizmus - prenasledovania v Nemecku, Rakúsko-Uhersku, v českých zemiach a na Slovensku*, edd. Jörg K. Hoensch – Stanislav Biman – Ľubomír Lipták, Bratislava 1999, s. 121–130.

JANIŠOVÁ, Milena (ed.), *Osud Židů v protektorátu 1939–1945*, Praha 1991.

- KOVTUN, Jiří, *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*, Praha 1994.
- KRYL, Miroslav, *Osud vězňů terezínského ghetta v letech 1941–1944*, Brno 1999.
- MAYER, Vera, *Češi ve Vídni: migrační a emancipační procesy české menšiny ve Vídni*, in: *Češi za hranicemi na přelomu 20 a 21. století*, edd. Karel Hrubý – Stanislav Bouček, Praha 2000.
- MESSADIÉ, Gerald, *Obecné dějiny antisemitismu – od starověku po 20. století*, Praha 2000.
- NOVOTNÝ, Lubomír, *JUDr. Auředníček – zapomenutá oběť hilsneriády*, Polensko: kulturněhistorický a vlastivědný sborník 22 (1), 2013, s. 1–6.
- PĚKNÝ, Tomáš, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, Praha 2001.
- PEROUTKOVÁ, Michaela, *Židovské identity v Československu před 2. světovou válkou a po ní*, Praha 2016.
- PESCHELOVÁ, Lisa, *Touha po milované vlasti: svědectví o české kultuře v terezínském ghettu a o poválečné reintegraci*, *Česká literatura: časopis pro literární vědu* 58 (4), 2010, s. 444–463.
- PROCHÁZKOVÁ, Ivana – KALOUSOVÁ, Eva, *Reflexe dějin v poválečné literatuře českých Židů*, Olomouc 2013.

Slovníky

- PETRÁČKOVÁ, Věra – KRAUS, Jiří a kol., *Akademický slovník cizích slov*, Praha 1995.

Příloha

Anna Auředníčková ve středních letech¹⁷⁴

¹⁷⁴ LA PNP, fond Auředníčková Anna, Fotografie: portrét Anny Auředníčkové ze středních let.